

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.



Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

N:r 3
Mars.
1950.
Pris 65 öre

Löderup

Välsorterad trävaru- och byggnadsmaterialaffär
KOL, KOKS, BRIKETTER, ANTRACIT, och VED
SPANNMÅL alla slag samt **KLI, fodermedel och**
foderblandning, gödning m. m.

Aktiebolaget Malte Andersson

Telefon 206

Telefon 136

Malmö Begravningsförening

FOLKRÖRELSENAS BEGRAVNINGSBYRÅ

OMBESÖRJER ALLA UPPDRAG
OMSORGSFULLT

Föreningen är organiserad utan vinstintresse och ser
som sin uppgift att ordna stilfulla och värdiga begravn-
ningar, såväl eldbegängelser som jordbegravning,
till lägsta möjliga kostnad

SOLTERS PLAN 1

(Hörnet av S. Förstadsgatan 65)

Tel. 230 22, 355 79

Efter kontorstid bost. tel. 230 22
 bost. tel. 233 69
 bost. tel. 124 58

MALKO

SKYDDSKLÄDER

A.-B. MALMÖKONFEKTION

En vacker **TAPET**

ger stil och färg
åt rumsinteriören
Låt oss stå Eder till tjänst
vid val av tapeter
Provkarta hemsändes

REGLANDS

Gust. Ad. Torg 45, Malmö. Tel. 296 00, 296 08

Matt-tvätten

Tvättar och lagar alla slags mattor

1441 40 GÖTEBORG 1441 60

Gods kan även insändas
direkt till oss under adr.
Kungssten Göteborg.

Utkommer varje månad

Status

13:e årgången

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Ansvarig utgivare: Einar Hiller.
Redaktör: Sixten Hammarberg.
Ägare: De Lungsjukas Riksförbund.
Annonspriser: 1/1 sid. 275:—,
1/2 sid. 140:—, 1/4 sid. 75:—,
småannonser 65 öre pr mm.
Prenumerationspriser: helt år 7:—,
halvt år 4:—.



Kontrollmärke,
lagligen skyddat

Huvudredaktionen i Stockholm:

Kocksgatan 15, Stockholm 4.
Telefon 41 39 99 och 44 40 40.
Postgironr 95 00 11.

Lokalredaktionen i Malmö:

Kamrergatan 3. Tel. 753 44.
Postgironr 95 00 65.

Social matematik

Den enkle medborgaren frågar sig ibland hur många former av bidrag, socialhjälp och anslag av olika slag, man egentligen har för avsikt att framskapa. Och sedan följer ofta en stilla undran över den växande tjänstemannastaben, som skall övervaka både det ena och det andra. Det är inte lätt att så där allmänt svara på dessa frågeställningar, men man kan ta den lilla biten — det område man själv sysslar med — och söka ge några motiveringar till vad som sker just där. Årets statsverksproposition — en lunta på cirka 4 kilo — kan ge anledning till ett litet klarläggande även från vårt håll. Det har på senaste tiden i många olika sammanhang betonats, att socialvården måste göras produktiv. Den bilaga till statsverkspropositionen som rör socialutgifterna är ett intressant aktstycke — ekonomiskt sett rör sig socialutgifterna omkring en slutsumma av cirka en och en halv miljard kronor. Nu gäller naturligtvis inte allt detta vad vi närmast här avser — de partiellt arbetsföra — men man kan lätt räkna ut betydelsen av att få så många sjuka och handikappade som möjligt tillbaka till produktivt arbete. Det betyder att sjukvårdskostnader och sociala bidrag i många fall försvinna och ersättes av reella arbetsprestationer och arbetsinkomster. Det är en sådan utveckling de förslag till arbetsvård socialministern här och var bebjöder vill påskynda — socialvården skall göras produktiv.

Den skeptiske läsaren frågar sig kanske, om det verkligen lönar sig att kosta på sjuka och handikappade dyrbar utbildning. På denna fråga kan man svara ett obetingat ja. Hittills vidtagna åtgärder ge otvetydiga bevis för att den arbetsvård, som påbörjats har framtiden för sig. I det praktiska livet kan det kanske ibland

verka problematiskt att exempelvis kosta på en f. d. sanatoriepatient en lång och dyrbar utbildning. Naturligtvis måste dylika kostnader avvägas med hänsyn till olika faktorer, den sökandes hälsotillstånd, håg och fallenhet för utbildningen o. s. v. Man måste så långt det är möjligt pröva förutsättningarna, men vi undra dock om inte tveksamheten i många fall — när det gäller den rent ekonomiska sidan av utbildningen — bygger på en mycket ålderdomlig matematik. Vi minns en fattigvårdsstyrelseordförande — en i många avseenden förstående och sympatisk man — som ställde sig mycket tveksam inför en ansökan om utbildning för en f. d. sanatoriepatient. En summa av tusentals kronor var väl mycket att satsa på *en enda person* — och hur skulle vår ordf. inför sin styrelse motivera en dylik generositet? Under diskussionen vände vi på de matematiska begreppen en smula. Vi varnade för att vara tveksam i det aktuella fallet. Nu var den unge mannen det gällde både optimist för sig själv och framtiden. Men om han allt för länge fick vänta på den hjälp, som han otvivelaktigt var i behov av, kunde situationen snart försämrans. I värsta fall kunde det så småningom bli fråga om ett permanent understödsfall — ett understödsgivande som kunde sträcka sig ett avsevärt antal år framåt i tiden. Det var ju fråga om en ung människa. Den utbildningssumma — ordförandens kalkyler för dagen utvisade — gav skäl för återhållsamhet, men sedd i förhållande till det vidare perspektivet — ett understödsfall i kommunen för all framtid — tedde sig summan blygsam. Denne fattigvårdsstyrelseordförande blev anhängare av den "modernare matematiken" inom socialvården. Den unge mannen fick sitt utbildningsbidrag och blev sedermera en duk-

Ur statsverkspropositionen för 1950

publiceras härmed olika förslag och motiveringar hämtade ur bilagor från några av departementen. Härvid är att märka, att det rör sig om förslag, vilka riksdagen i de flesta fall inte hunnit taga ställning till vid detta nummers pressläggning.

Arbetsvårdssektionen

inom Arbetsmarknadsstyrelsen behöver personalförstärkning framhåller styrelsen i skrivelse och motivering till chefen för Socialdepartementet. Instruktions- och inspektionsverksamheten, förhandlingar med arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer, landsting och primärkommuner, samarbete med de partiellt arbetsförs organisationer m. m., kräver ökade resurser åt arbetsvårdsorganet. Departementschefen framhåller i sitt ställningstagande till Arbetsmarknadsstyrelsens förslag, att den föreslagna uppflyttningen av sektionschefsbefattningen från 29 till 31 lönegraden synes böra anstå. Samma förhållande gäller förslag om en ny tjänst som förste byråinspektör i 29 lönegraden. Däremot synes det nödvändigt med tillgång till ny arbetskraft, som kan gå de av landsting och kommuner m. fl. upprättade arbetscentralerna och träningsverkstäderna för partiellt arbetsföra tillhanda vid anskaffning av arbetsobjekt m. m. I avvaktan

sig yrkesman. Vi vet att den kommun det rörde sig om även i fortsättningen sökt hjälpa sina partiellt arbetsföra till utbildning. Någon tycker kanske, att detta exempel verkar skrivbordskonstruktion. Det är inte så enkelt med de partiellt arbetsföra inom socialvården. Man kan inte föra alla fall till ett så lyckligt slut. Vi menar naturligtvis inte att *alla* partiellt arbetsföra äro lämpade för hög och kvalificerad utbildning. I många fall får man nöja sig med mera blygsamma resultat, liksom när det gäller placering av folk i allmänhet. Men det är mycket som talar för principen *hög och kvalificerad utbildning* för partiellt arbetsföra. Vi skola här söka att närmare motivera den. Först och främst bör hållas i minne, att det här rör sig om en arbetskraft, som är speciellt känslig för olika störningar i det nutida arbets- och näringslivet. Den nuvarande arbetsvårdsorganisationen har byggts upp under en tid då relativt goda konjunkturen varit rådande. Man har därför inga direkta erfarenheter av hur det ställer sig med arbetsplacering av dessa arbetshindrade under en kraftig lågkonjunktur. Nu har visserligen arbetsvårds-tjänstemännen en viss good will att bygga på — erfarenheterna ha visat att det går att placera partiellt arbetsföra med gott resultat — men man måste nog trots detta räkna med betydande svårigheter vid vikande konjunkturen. Härvid kan man tryggt utgå ifrån att en partiellt arbetsföra, som erhållit en högkvalificerad utbildning, har bättre förutsättningar att hålla

på resultatet av översynen av styrelsens organisation måste förstärkningen till arbetsvårdssektionen bli mycket begränsad framhåller departementschefen.

Proposition om arbetsvårdande åtgärder

förberedes inom Socialdepartementet framhålls i anslutning till förslag till invalidförebyggande åtgärder från Pensionsstyrelsen. Närmare behandling av Pensionsstyrelsens förslag bör därför anstå till dess särskild proposition om arbetsvård för partiellt arbetsföra framläggts för riksdagen framhålls i bilagan från Socialdepartementet.

Social upplysning.

Kommittén för social upplysning har avslutat sitt arbete och framlagt förslag till permanent organisation för upplysningsarbetet. Chefen för Socialdepartementet är inte övertygad om nödvändigheten av de omfattande organisatoriska åtgärder kommittén föreslagit. Kommitténs syfte synes kunna uppnås med enklare medel, och något förslag i organisationsfrågan torde inte komma att föreläggas årets riksdag. Däremot bör den av Kommittén bedrivna sociala filmverksamheten fortsätta, och för detta ändamål föreslås ett belopp av 75.000 kronor (reservationsanslag).

sig kvar på arbetsmarknaden och hävda sig i konkurrensen om arbetstillfällena, när det stramar åt. Men även i andra avseenden, när arbetet upphör på grund av omställning i arbetsprocessen eller när ett företag av olika anledningar måste omplacera arbetskraften o. s. v., kan det vara svårt för den som placerats genom arbetsvården att byta arbetsplats. Även i sistnämnda avseende måste en god utbildning — liksom i många andra avseenden — vara ett stort plus för den som söker anställning. Det måste också vara fullt motiverat att ge en partiellt arbetsföra med håg och fallenhet för god utbildning förmånen att erhålla sådan som kompensation för de svårigheter arbetshinder innebär.

När man i årets statsverksproposition i flera olika sammanhang möter det glädjande löftet om särskild Kungl. proposition med ökat stöd för partiellt arbetsföra — en fråga som vi säkerligen ha anledning att återkomma till — kan det vara lämpligt understryka behovet av yrkesutbildningens kvalitet. Härvid kan det även vara värt att begrunda den "nya matematik" inom socialvården vi velat tolka innebörden av. En sådan modern, långt syftande ekonomisk kalkyl — där de psykologiska och förebyggande motiven äro väl avbalanserade — håller både i stora och små sammanhang. Den bör också kunna bli den bästa medicinen för den alltmera svällande socialbudgeten och därav följande skattetryck.

Sixten Hammarberg.

MAN skriver I PRESSEN



Arbetsvärden i USA

visar glädjande resultat. En statistik för år 1948 redovisar hur ett stort antal av sjukdomar och olycksfall m. m. handikappade människor återvänt till arbetslivet. Tabellen, som publicerats av den lilla tidskriften *Information för vanförevården*, har följande utseende:

Intellektuellt arbete	2.749	5,2 %
"Halv-intellektuellt" arbete	1.320	2,5 %
Ledande befattningar	969	1,8 %
Kontorsarbete	7.955	15,0 %
Försäljningsarbete	3.176	6,0 %
Olika "service"-yrken	7.533	14,2 %
Jordbruk	4.221	7,9 %
Yrkesarbete (industri och hantverk) ..	8.654	16,2 %
Mindre kvalificerat yrkesarbete	7.796	14,7 %
Tempoarbete	4.951	9,3 %
Hushållsarbete	3.807	7,2 %

Det totala antalet medborgare i USA, som varje år blir invaliderade genom sjukdom eller olycksfall, är c:a 250.000.

Man kan i korthet kommentera dessa siffror med att åtgärder för omskolning och utbildning för partiellt arbetsföra blivit en huvudfråga för socialvården — inte bara i Sverige utan i hela den övriga världen.

Byggnadsarbeten vid folksanatorierna.

Till uppförande av personalbostäder vid sanatorierna Hålahult och Österåsen föreslås ett belopp av 330.000 kronor (reservationsanslag) i bilagan från Inrikesdepartementet.

Bidrag för ambulatorisk behandling av tuberkulospatienter m. m.

För behandling m. m. av vissa tuberkulospatienter anvisas 450.000 kronor och till behandling av medellösa lupuspatienter från landsorten anvisas likaledes ett förslagsanslag av 70.000 kronor.

Utbildning av sysselsättnings- och arbetsterapeuter.

Den första kursen för utbildning av sysselsättnings- och arbetsterapeuter tog sin början den 17 oktober 1949. Av 220 till kursen anmälda voro omkring 145 kvalificerade för inträde. Till kursen kunde dock endast 21 elever antagas, varav 11 elever avses utbildas för sinnessjukvård och 9 för kroppssjukvården. Beträffande förslag om en ny första årskurs under innevarande budgetår anser sig chefen för Inrikesdepartementet icke kunna tillstyrka en sådan dels av ekonomiska skäl, dels emedan tillräckliga erfarenheter av den nu pågående utbildningen saknas.

"Den vises sten"

skulle vara ett universalmedel mot sådana sjukdomar som tuberkulos och kräfta! En uppseendeväckande historia, som vid det här laget torde vara väl känd över hela landet, visar att till och med en legitimerad läkare sysslat med "underliga" läkemedel. Medicinalstyrelsen har emellertid genom ingripande sökt komma tillrätta med den olustiga saken. *Stockholms-Tidningen* skriver:

Att försöka bota kräfta och lungsjukdomar med vanligt vatten, magiskt men helt utan varje påvisbart spår behandlat med en "de vises sten", är onekligen ett egenartat inslag i tjugonde århundradets läkarkonst. Det mest märkliga i metoden är att den tillämpats inte av en vanlig enkel kvacksalvare utan av en legitimerad läkare. Om detta får man väl t. v. säga, att suggestionens makt alltjämt är stor.

Vidskepelsen omkring sjukdomarna — inte minst ifråga om lungtuberkulosen — borde bli föremål för en ordentlig vetenskaplig kartläggning enligt vad vi påpekade i ledaren "Fält för forskning" i januarinumret av denna tidskrift.

Under återopande av bl. a. denna motivering föreslås ett anslag av 60.000 kronor för utbildning av arbets- och sysselsättnings terapeuter under budgetåret 1950/51.

Anstalter för lungtuberkulos samt dispensärverksamhet m. m.

Till bidrag till driften av anstalter för lungtuberkulos anvisas ett förslagsanslag av 4.600.000 för budgetåret 1950/51, för understödjande dispensärverksamhet 1.300.000 kronor och för allmän skärmbildningsundersökning (lokala undersökningar) 550.000 kronor. Under rubriken "Allmän skärmbildningsundersökning (Medicinalstyrelsens skärmbildningscentral)" föreslås ett förslagsanslag av 188.000 kronor. Samtliga anslagsäskanden kommer från Inrikesdepartementet.

Anslag till de partiellt arbetsföras organisationer.

Inrikesdepartementet föreslår ett bidrag av 3.400 kronor till De vanföras riksorganisation för anställande av sjukgymnast vid organisationens konvalecenthem i Vejbystrand och 40.000 kronor till riksorganisationens Hörselfrämjandet. De blindas förening föreslås av Socialdepartementet erhålla ett anslag av 65.000 kronor under budgetåret.

Bovin tuberkulos hos människan snart besegrad i Sverige

Kampen mot sjukdomen tuberkulos förs som bekant på många frontavsnitt. Ett av de betydelsefullaste av dessa är förlagt till ladugårdar och mejerier, där bekämpas nämligen kreaturstuberkulosen, och den dag det sista bladet skrivs i tuberkulossjukdomarnas historia må något bli sagt också om dem, som inom detta arbetsfält gjort en insats för tuberkulossjukdomarnas definitiva utrotande.

Kreaturstuberkulosen är ett stort internationellt sjukdomsproblem. En brittisk boskapsexpert, J. Gunston, förvaltare på grevens av Leicester jordagods, hävdar i en artikel i oktobernumret 1947 av den populärmedicinska kvartalstidskriften "Health Horizon" att 25,8 % av alla fall av lungtuberkulos hos människa på Orkney-öarna, den stormpiskade lilla ögruppen norr om Skottland, är förorsakad av bovina tuberkelbaciller. Inom de skotska gruvdistrikten är motsvarande siffra 9,1 % och för norra England 2 %. Uppgifterna förefaller fantastiska och må stå för artikelförfattarens räkning.

När det engelska parlamentet den 21 februari 1949 behandlade ett lagförslag om viss kontroll av saluförd mjölk, meddelade statssekreteraren i hushållningsdepartementet, doktor Edith Summerskill, att inte mindre än 40 % av Englands boskapsbestånd beräknades vara tuberkulossmittat, och att 1.500 människor årligen dör i England till följd av nedsmittning genom tuberkulosinfekterad mjölk. Det är skrämmande siffror.

Hur är det då ställt i vårt eget land? En av de tuberkulosläkare som bäst känner dessa förhållanden och som själv verksamt bidragit till vetenskapen om utbredningen av den bovina tuberkulosen hos människa i Sverige, är professor Erik Hedvall i Uppsala.

I en artikel i tidskriften Nordisk Medicin, nr 42/1949, har professor Hedvall gett en översikt över den hittills förda kampen mot kreaturstuberkulosen i vårt land och påvisat hur framgångsrik den varit; så framgångsrik att kreaturs-tbc hos människa snart är utrotad i Sverige. Genom författarens vänliga tillmötesgående är Status här i tillfälle återge denna artikel.

När nötkreaturstuberkulos först uppträdde i vårt land känna vi icke med säkerhet. Det torde dock vara sannolikt, att den svenska boskapskapen var tuberkulosfri, när i början av 1800-talet staten och enskilda började importera kreatur från Holland, Belgien, Frankrike och England i avsikt att förädla de inhemska raserna. Staten inrättade härvid ett flertal s. k. stamholländerier, av vilka en del emellertid efter en tid måste nedläggas på grund av att de svårt hemsöktes av tuberkulos. Avelsdjur från dessa hade emellertid hunnit överföras till många förut icke infekterade besättningar. De förbättrade samfärdsmedlen underlättade efterhand kreaturshandeln och djurtransporterna kunde därigenom även ske på längre sträckor. Därmed utplanterades ock-



Av
professor
Erik Hedvall

så smittspridarna. Uppkomsten av mejerier, från vilka skummjolk och vassla gick i retur till djuruppfödarna för att användas till kreatursfoder, bidrog också till tuberkulosens snabba utbredning framför allt till trakter med tätare djurbestand. Efterhand spred sig smittan till alla delar av vårt land.

Att kreaturstuberkulos kan vara farlig för människa är sedan länge bekant. Redan Robert Kock påpekade i sitt första arbete om tuberkelbacillen att för människan human smitta visserligen är farligast, men att även smitta från tuberkulösa husdjur, särskilt nötkreatur, har betydelse för uppkomsten av tuberkulos. Största uppmärksamhet måste därför enligt hans åsikt i framtiden ägnas frågan om förtäring av kött och mjölk från tuberkulösa nötkreatur. Denna åsikt har senare verifierats från olika håll.

Bovin tuberkulos hos människa uppkommer i regel genom förtäring av bacillhaltig föda, i Sverige nästan uteslutande genom mjölk.

Efter att ha konstaterat att de första fallen i Sverige av bovin tuberkulos hos människa iaktogs år 1914 lämnar professor Hedvall i fortsättningen av sin artikel en redogörelse för en del av de bovina epidemier som sen dess inträffat i vårt land. Han framhåller också att de första fallen av bovin lungtuberkulos i Sveriges påvisades år 1936 och kommer därefter in på frågan om utbredningen i vårt land av den bovina tuberkulosen hos människa och sjukdomens bekämpande:

Medräknas endast sådana fall, där sjukliga förändringar uppträtt, har sålunda hittills 353 fall av bovin tuberkulos hos människa påvisats i Sverige. Endast 2 av fallen ha konstaterats i Norrland, nämligen 1 i Västerbotten och 1 i Gästrikland, de övriga fördela sig över Götaland och Svealand. Ovan Dalälven förekommer sjukdomen uppenbarligen endast undantagsvis, ett förhållande, vilket — såsom vi senare skola se — förklaras därutav att nötkreaturstuberkulosen numera är praktiskt taget utrotad i denna del av Sverige.

Kampen mot bovin tuberkulos föres i Sverige med största energi. Varje läkare är numera skyldig att anmäla varje säkert eller misstänkt fall av bovin tuberkulos hos människa till Veterinärstyrelsen, som därvid förordnar veterinär att verkställa undersökning på den gård, från vilken mjölken erhållits. Å andra sidan lämnar Veterinärstyrelsen till central- och distriktsdispensärer meddelande, när veterinär iakttagit fall av juvertuberkulos. Dispensärernas läkare få då undersöka, om tuberkulos förekommer eller senare utvecklar sig hos de personer, som druckit mjölk från det sjuka djuret. Denna samverkan mellan läkare och veterinär är av mycket stor betydelse. Profylaktiska åtgärder ha även vidtagits. Förbud har sålunda utförts mot att i städer eller på landet, där hälsovårdsstadgans föreskrifter rörande stad gälla, försälja för människoföda avsedd mjölk annat än i pasteuriserat tillstånd, såvida densamma icke härstammar från nötkreatursbesättning, som står under statlig kontroll.

Viktigaste åtgärden för att förhindra uppkomsten av kreaturstuberkulos hos människa är naturligtvis att utrota nötkreaturstuberkulosen.

Artikelförfattaren lämnar i det följande en redogörelse för de metoder som kommit till användning i vårt land under kampen mot kreaturstuberkulosen och fortsätter:

Full fart fick dock tuberkulosbekämpandet först, när man år 1937 bestämde, att ett visst tilläggspris skulle betalas av mejerierna för mjölk från besättning, ansluten till det statliga tuberkulosbekämpandet. År 1940 blev kampen mot kreaturstuberkulosen obligatorisk inom vissa områden av vårt land, som nu är uppdelat i "tuberkulosfria", "skyddade" och "övriga" områden. För de förra — de "tuberkulosfria" områdena — gäller anmälningsplikt för varje upptäckt fall av nötkreaturstuberkulos, obligatoriska tuberkulinundersökningar och obligatorisk nedslaktning av reagerande djur.

Efter en resumé över de statliga stödåtgärderna för kreaturstuberkulosens bekämpande säger författaren:

Kampen mot kreaturstuberkulosen har varit mycket framgångsrik. I närvarande stund äro de sex nordligaste länen, vidare Gotland, Kalmar län med Öland, Kronobergs och Blekinge län förklarade som "tuberkulosfria" områden. Detta motsvarar 72 % av landets areal. I de övriga delarna av landet ("skyddade" och "övriga" områden) stå för närvarande ca 90 % av nötkreatursbesättningarna under tuberkulinkontroll. Anslutningen har ökat år från år. Kliniska tuberkuloskontrollen åter har minskat och omfattade vid utgången av år 1948 knappt 30.000 djur, ca 1 % av nötkreatursbeståndet. I december 1948 kom 94 % av den vid landets mejerier totalt invägda mjölken från tuberkulinkontrollerade besättningar, 1,74 % från kliniskt kontrollerade och endast 4,26 % från helt okontrollerade besättningar. Antalet tuberkulös storboskap vid



Den mörkfärgade delen av Sverige på denna karta utgjorde "tuberkulosfritt" område vad gäller kreaturstuberkulosen per den 1 juli 1949. Sedan dess har även Bohuslän och Dalsland blivit fria från kreaturstuberkulos.

slakthus och kontrollslakterier i Götaland och Svealand uppgick 1934—1938 till i medeltal ca 30 % av mängden slaktade djur men hade 1947 minskat till ca 10 %.

Resultatet av kampanjen mot kreaturstuberkulosen är redan nu imponerande. All anledning finnes att antaga, att sjukdomen inom snar framtid är helt utrotad i vårt land. Därmed upphör densamma att spela någon roll för människan, varför sålunda även bovin tbc hos människa snart kan anses besegrad.

Friska tag och framtidstro i norsk tuberkulosvård

*Egen yrkesskola - arbetsterapi - särskilda invalidbidrag - lovande
initiativ för Tuberkulöses Hjelpeorganisasjon*

En mörk kväll i oktober år 1943 — mitt under ockupationen — bildades "T. H. O.", = Tuberkulöses Hjelpeorganisasjon i Norge, med samma syftemål som det svenska riksförbundet, nämligen god och värdig eftervård och social trygghet för de lungsjuka, samt främjandet av yrkesutbildning och omskolningsverksamhet.

Av fruktan för att organisationen skulle bli politiskt utnyttjad av de dåvarande "myndigheterna", kom dock organisationsarbetet ej riktigt igång förrän 1945. Ifrån de första trevande kontakterna har T. H. O. vuxit med rask fart och har nu patient- och konvalescentföreningar spridda över hela landet, jämte sex

distriktsorganisationer med landsförbundet som den samlande faktorn.

Arbetsterapien på sanatorierna har ägnats ett mycket stort intresse och där det har varit möjligt, har patienterna erhållit speciella arbetsstugor. Största intresset visar patienterna för läderplastik och tillverkning av lampskärmar samt vävning. Många patienter har uppnått stor skicklighet i just dessa hantverk och härigenom också kunnat få ett tillskott till fickpengarna.

I Norge planerar man nu en folkförsäkring i stil med den svenska folkpensioneringen. Då denna ännu befinner sig på förberedande stadium har T. H. O. hänvänt sig till samtliga kommuner i landet för att få genomfört en provisorisk kommunal försäkring i mellantiden. De kommunala myndigheterna ha också visat sig förstående för problemet. Sålunda införde Trysil kommun redan i juli 1947 invalidersättning för tbc-sjuka. Tinn kommun har infört sådan ersättning för tbc-sjuka med bidragsformer som i en del fall är dubbelt så höga som den ersättning sjukförsäkringen ger. Vid utgången av 1949 har ca 110 kommuner infört garanterade bidragsformer för lungsjuka medan en del kommuner meddelat T. H. O. att de arbetar med spörsmålet. T. H. O. finner resultatet bra, men räknar med att denna form av stöd åt de lungsjuka skall betydligt utökas — huvudsakligen för T. H. O. är dock att denna form av samhällsintresse blivit erkänd.

En av de första styrelseledamöterna i T. H. O. testamenterade en del pengar till organisationen som avsattes till en fond benämnd Berit Brekkes Hjelpekasse. Genom förbundet och lokalavdelningarna har denna fond vuxit så att den på 4 år, som hjälp till självhjälp delat ut 50.000 kronor till lungsjuka. Här till har genom T. H. O. 20.000 kronor erhållits av Statens Rekonvalescentbevillning. Genom dessa medel har många lungsjuka fått omskolning till lämpliga yrken, kunnat skaffat sig verktyg och mindre maskiner och funnit sig en plats i produktionen. Och detta torde vara sådan produktiv socialvård, som de lungsjukas organisationer eftersträvar.

Men låt oss besöka T. H. O:s stolthet, Skandinavien's första yrkesskola för tuberkulösa, som ligger på Krokeide vid Bergen.

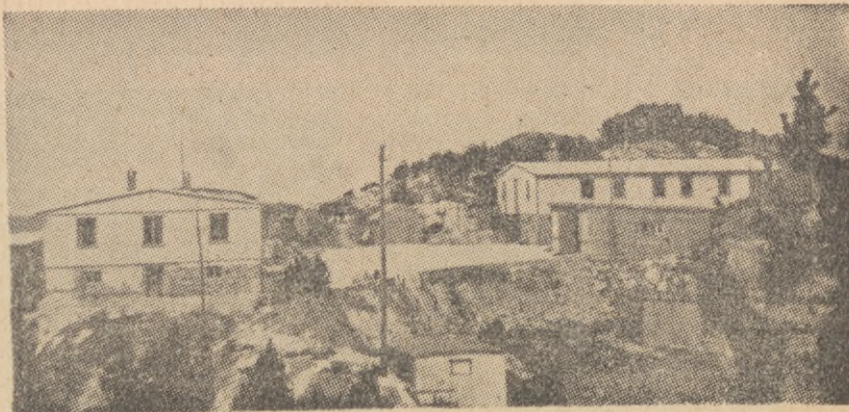
Hettan på järnvägsstationen i Oslo är tryckande en varm sommardag. Men tåget för oss raskt ut från Oslo-dalen upp genom östlandets breda bygder. Genom den 7 km. långa Haversting-tunneln kommer vi plötsligt ut på fjällsidan högt över Krøderen som ligger glittrande i solen. Banan följer Krøderen och sedan älven upp genom Hallingdal, medan fjällena på båda sidor blir högre och vildare. Små gårdar klamrar sig fast intill de branta fjällsidorna och från snöfjällena långt bort i horisonten porlar vattnet som glittrande silverband.



Norge är turistlandet — och här ha vi en utsikt, som resande på Bergensbanan kan få uppleva. Det är en väg, som påminner om en slombana eller en kurva i en statistiktabell.



Läderplastik, tillverkning av portföljer, väskor och andra läderarbeten, har i Norge, liksom i Sverige, blivit en omtyckt sysselsättningsterapi för sanatoriepatienter.



Den första yrkesskolan för lungtuberkulösa i Norden är yrkesskolan på Krokeide i Norge.

Strax ovanför Geilo når vi den 100 km. långa högfjällsövergången. Gran och furu har måst ge tappt — men knotig och vindblåst följer björken oss ännu ett stycke. På fjället är det dvärgbjörken och ljungen som härskar. Men innan vi nå banans högsta punkt måste också dvärgbjörken ge tappt, och här vid Taugevatnet, 1.300 m. ö. h. ligger snön i stora drivor. Utsikten hindras ständigt på grund av de 180 tunnelliknande snö-överbyggnader, som tillsammans med ett par tusen snöskärmar satts upp för att hindra snön spärra banan. På vintern måste, trots dessa anordningar, kraftigt roterande snöplogar ständigt vara i verksamhet.

Från Taugevatnet går färden raskt nedåt, ut och in genom tunnlar och snööverbyggnader, varierande med utsikten över vilda, öde fjällpartier. Så kommer vi till Myrdal station, varifrån vi har en överväldigande utsikt ned i Flåmsdalen. Här ett flera hundra meter stupbrant fjäll, där Flåmsbanan och bilvägen buktar sig nedåt i många slingor. Banan är en av de mest intressanta och storslagna i världen. Resenären blir inom loppet av 3/4 timme förd från Myrdal 867 m. ö. h., ned till Flåm, 2 m. ö. h. ... En resa med ständigt skiftande kontraster mellan sommar och vinter, dalar och berg.

Men vi fortsätter genom Nordeuropas längsta tunnel — Gravehallstunneln som är nästan 5,5 km. lång — och genom den kommer vi ut i vestlandets trånga dalar — med vilda fjäll och forsende älvar ...

Efter 12 timmars resa äro vi Bergen, "byn mellan de sju fjäl- len" som också kallas Vestlandets huvudstad och som har så många turistintressen. Här ligger den första norska teatern, "Den Nationale Scene", som just har firat 100-årsjubileum. Och här är den elektriska linbanan som för oss upp till Fløien, varifrån vi har utsikt över hela staden och långt utöver fjorden.

Äntligen — efter en timmes bilresa på smala vägar där två bilar knappast kunna mötas kommer vi till yrkesskolan på Krokeid. Här är öppna frodiga åkerfält omväxlande med vilda vinddrivna fjäll. Klimatet verkar hårt och kallt — men är smilande och vackert i sommarsolen.

*

En yrkesskola för tuberkulösa var en av de vitalaste punkterna i organisationsprogrammet vid T.H.O:s start. Våren 1945 började distriktsavdelningen på Vestlandet att se sig om efter lämpligt ställe. Under ockupationen hade tyskarna regerat i skolans byggnader, som förvärvades av T.H.O. Förutom verkstadsbyggnad, finns byggnader för eleverna och bostäder för funktionärer och personal samt administrationslokaler. Första kullen elever kom redan 1946 — och skolan har sedan varje år haft 40—50 elever på 10-månaderskurser. Fackområdena har hittills varit radio- och elektroteknik, lättare snickeriarbeten,

träsnideri och träsvävning. De två sista yrkesgrenarna kommer att slopas och i stället skall finmekanik upptagas.

Skolans maskiner och verktyg och utrustningen för övrigt för driften är den bästa tänkbara, liksom att ekonomilokaler och köksutrustning är både sanitärt och modernt förstklassiga.

Skolan har också egen modern röntgenanläggning, som skänkts till T.H.O. av en intresserad organisation. Förr måste eleverna resa in till Bergen för den månatliga undersökningen och gaspåfyllningen, nu kommer skolans läkare ut var 14:de dag.

Inköpet av skolan och dess drift kräver stora pengar T.H.O. klarar icke detta helt ensam utan har tillskott av staten och flera av Vestlandets kommuner årligen. För skolans ekonomisering anordnar T.H.O. ett rikslotteri med vinster till ett värde av 45.000 kr. — och flertalet vinster består av praktfulla elevarbeten från skolan.

Vi avslutar besöket på skolan med att se på elevarbetena. Här finns läckra syskrin, radiobord, salongsbord, vackert utskurna skrin och många andra ting i ädla träslag. Man måste beundra eleverna som tillverkat detta efter så kort lärotid — man blir helt enkelt imponerad!

Till elever antas folk av alla kategorier och från alla håll i landet — och alla går de med gott humör och en bättre tro på framtiden in för att få bästa möjliga utbyte av kurstiden.

T.H.O. har under loppet av några få år nått resultat som ger goda förhoppningar om det framtida arbetet.



Bergensbanan — Myrdals järnvägsstation.

HUR SALUBRIN KOM TILL

Salubrin har väl de flesta här i landet hört talas om någon gång, namnet är nästan ensamt bland märkesvaror som är upptagna i Svenska Akademiens ordlista. De flesta vet också att Salubrin är ett giftfritt antiseptiskt preparat tillverkat av ättiksfabriken i Eslöv. Denna fabrik har helt nyligen fyllt 75 år och det kan i samband med den tilldragelsen vara av tuberkulohistoriskt intresse att ett ögonblick dröja vid omständigheterna kring Salubrinets tillkomst.

Ättiksfabriken i Eslöv grundades 1874 av Per Håkansson. Han var inte bara affärsman o. fabriksledare utan också vetenskapsman; samma år fabriken startades promoverades han till filosofie doktor vid Lunds universitet.

Per Håkansson hade genom en systers tidiga död i lungtuberkulos kommit att intressera sig för tuberkulossjukdomarna och han bedrev omfattande studier i ämnet. Han höll också ett på sin tid uppmärksammat föredrag i Vetenskapsakademien om sina forskningar och publicerade bland annat i Medicinska Tidskriften Eira på 1890-talet åtskilliga uppsatser angående sina forskningsresultat.

Han hade funnit att arbetarna i hans fabrik med dess starka ättiksångor sällan blev förkylda och att personer med hosta och snuva, som besökte fabriken, kände påtaglig lättnad så snart de inandades ättiksångorna. Han föranleddes då till antagandet att inandning av ättiksångor kanske skulle kunna vara ett verksamt



Per Håkansson.

sätt att behandla lungtuberkulos och i samarbete med professor Seved Ribbing i Lund inledde han 1889 en del försök och vetenskapliga utredningar för att utträna detta.

Per Håkansson fann aldrig vad han hade hoppats på: ett effektivt botemedel

mot tuberkulosen. Men efter fyra års experimenterande hade han framställt ett preparat som han kallade Salubrin och som kom att få vidsträckt användning som antiseptiskt medel. Det gick denna gång som många gånger både förr och senare: en forskare finner under sökandet efter ett visst medel, i detta fall ett tuberkulobekämpande medel, ett annat preparat som också det blir till nytta.



Sanatorieromantik

"Det finns ingen romantik i lungsot", sade en gång en författare som själv varit sjuk och visste vad han talade om. Och naturligtvis hade han rätt: att vara sjuk är hård och naken verklighet.

Men även om det inte finns någon romantik i sjukdom så kan romantikens blåa blomma spira i möten mellan sjuka människor, det vet var och en som legat på sanatorium. Det är många sjuka män och kvinnor som för första gången mötts på ett sjukhus för att sen följas åt genom resten av livet.

I Manitoba i Kanada finns ett stort sanatorium som heter Ninette Sanatorium och dit inbjöds en dag förra sommaren alla de f. d. patienter som råkats på sanatoriet och sen gift sig med varandra. Det var inte mindre än 350 gifta par som hörsammade den kallelsen, och sammankomsten ansågs så lyckad att man nu planerar att göra detta möte till ett årligt återkommande evenemang vid sanatoriet.

Rekreationshem för lungkonvalescenter



Blivande rekreationshem för lungkonvalescenter i Halland.

Riksförbundets lokalförening i Halland — Hallands lungsjukas centralförening — har förvärvat en fastighet i Torup. Ovanstående byggnad skall ombyggas till ett rekreationshem för lungkonvalescenter i Halland. Början med denna konvalescentverksamhet gjordes ifjol då föreningen under sommarmånaderna disponerade den s. k. Larsagården, där lungkonvalescenter kunde få vistas för vila och rekreation mot en relativt låg avgift. Verksamheten visade sig vara mycket uppskattad och man hade i allmänhet ett starkt intryck av att man också gjorde ett arbete i socialvårdens tjänst. De föreningsmedlemmar, som fingo sköta sin hälsa och vila upp sig på fritidshemmet, hade stor nytta av sin vistelse. Nu har föreningen tagit ett djärvt steg och köpt en mera ändamålsenlig anläggning med stöd från landstinget. Efter vederbörlig ombyggnad och renovering kommer säkerligen föreningens nya byggnad att bli till nytta och man kanske skall tillägga — ett led till hälsa — för medlemmarna.

40-talistisk syn på sanatorievård

Författaren Birger Vikström berättar om sina intryck av sanatorielivet

Birger Vikström är något av en komet inom den litterära världen, och hans berättarkonst har väckt livlig uppmärksamhet. Han har givit goda prov på sin skaparförmåga med två böcker — "Gyllene tider" och "Att vara dräng" — båda utkomna på Bonniers förlag. Man har sagt om Vikström, att han kan skriva naturligt och är rolig utan att upphöra att vara allvarlig. Detta är nog en ganska träffande karakteristik. En diktsamling med det något egendomliga namnet "I stället för rakblad" kommer snart på bokhandelsdiskarna. Till dess kan man få del av hans lyriska skapelse i "Sanatoriebilder" i denna artikel. Birger Vikström vistas f. n. på sanatorium, och hans syn på sanatorielivet följer här både i prosa och lyrik.

Så är man alltså patient på Sveriges nordligaste sanatorium i Sandträsk, Norrbotten. På norra sidan av Sandträsket, (sjöarna kallas träsk i dom här trakterna) reser sej sanatoriebyggnadens tegelröda fasad med fönterrader och ligghallar. Från sjuksalarna har man utsikt över sjön och byn på andra sidan, en liten norrländsk by med röda träkåkar, två affärer och järnvägsstation. Den ligger nära men är ändå en främmande värld.

Det finns folk i byn som arbetar i skogen eller med andra jobb. Tåg passerar byn natt och dag. Fullastade malmtåg från Gällivare till Luleå och tomma malmtåg tillbaka, snälltåg från Stockholm mot riksgränsen och Narvik eller i motsatt riktning. Persontåg och godståg passerar. Resande stiger av och på, folk äter lunch i snälltågens restaurangvagnar, post lämnas, lokföraren hälsar på stationskarlen — allt detta sker på avstånd, bildar liksom en annan värld som man har utsikt mot men är avstängd ifrån.

Ändå har man aldrig intrycket av att ha hamnat på ett ställe som gör skäl för det kusliga namn som Sven Stolpe givit sanatorierna: Dödens väntrum. Isoleringen kan nog vara påfrestande för många men samtidigt har ju den medicinska forskningen under senare år gett läkarna så många nya vapen i kampen mot tbc att praktiskt taget varje patient kan räkna med att förr eller senare bli frisk. För många patienter är nog också tiden på sanatorierna bättre än den första tiden efter utskrivningen. Det finns faktiskt exempel på att patienter "falsktempat" för att undgå utskrivning.

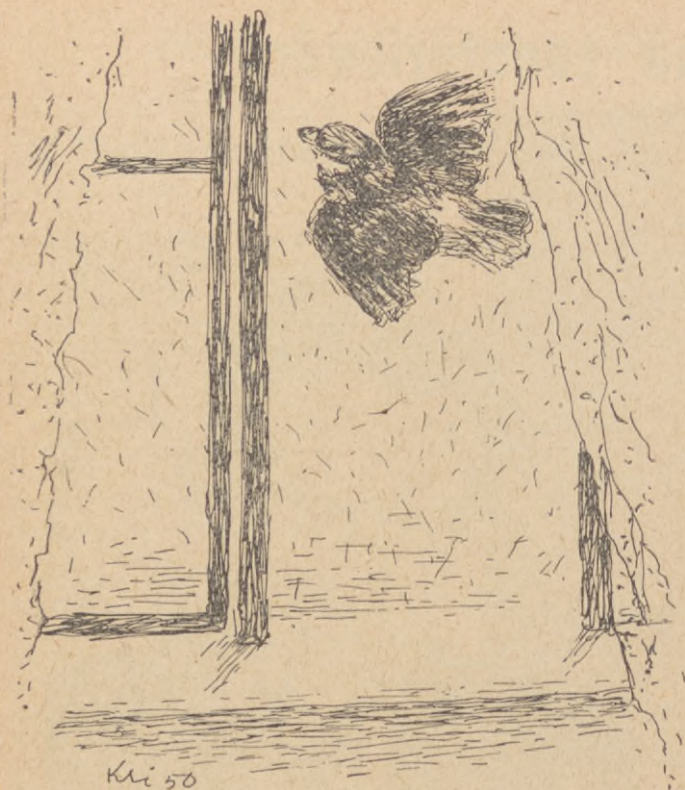
Det finns ju något som heter smittoskräck i världen utanför sanatorierna även om den är på retur. En patient sa en gång att blev man utskriven eller skulle åka på permission så hade man i alla fall en fördel av att man steg på i Sandträsk: man behövde inte riskera att trängas med folk i någon kupé. Det var bara att



slå sej ned på någon ledig plats och sedan hosta en stund så hade man snart hela kupén för sej själv. Historien är väl överdriven men på sitt sätt symboliskt riktig.

Inbäddad i talskog ligger sanatoriet. Nu är den snötyngd och vinterstilla, verkar livlös men innehåller ändå liv. En och annan räv kilar väl förbi nån gång fast inte så nära sanatoriet. Men talgoxar och andra övervintrande småfåglar håller sej gärna i närheten, slår sej ned på fönsterblecket och hackar i sej hårdfruset fett som läggs ut. I dag kom förresten en talgoxe flygande in i salen genom det halvöppna fönstret, en liten burrig varelse med hastigt pickande hjärta och snabba ögon. Man tycker att han borde ha velat stanna inne i värmen men efter en liten stund letade han sej i alla fall ut till vintervärlden utanför.

En fågel på besök, det är också en liten händelse. Kanske inte så liten heller för den delen. Ett sanatorium är ju knappast en plats där det skrivs historia, där dramatiska händelser avlöser varandra, där hets och jäkt gör de flesta händelser små och glömda för nästa ögonblicks sensationer. Sanatoriets dagar är inrutade fast och orubbligt. Från dag till dag följs samma schema, liggturen kommer vid samma tidpunkter



varje dag, "tystan" likaså. För den som lever utanför verkar nog kanske just detta dödande enformigt men för den som ligger på sanatorium är det inte riktigt så. Människan är ju ett vanedjur, när hon kommer in i en dagsrytm blir hon förr eller senare överens med den.

För de verkliga långliggarna blir det väl tröstlöst ibland ändå. Här på avdelningen — E-paviljongen — finns flera långliggare, men man märker ingen speciell skillnad till humöret på dem och patienter som kanske bara har något litet fel som kan botas på månader.

Ett slags trots mot sjukdomen utbildas ibland också. Här på avdelningen finns ett verkligt kuriöst fall, en manlig patient som nu ligger på sjukhus för femte gången i sitt liv och som varit dödsdömd tre gånger. Det kan man inte se på honom. Han gör mest intryck av att vara en framåtsträvande person med lyckligt familjeliv och harmoniska år och dagar bakom sej.

Första gången, som det egentligen var meningen att han skulle dö, var år 1919 då han inte var mer än elva månader gammal. Han opererades då i halsen och tillfrisknade vilket förvånade läkarna en hel del. När han var åtta år gammal åkte han in på sjukhus för andra gången. Han fick då ligga i tre år för vatten i lungsäcken.

1938 var läkarvetenskapen för andra gången i hans liv överens om att det var tid för honom att dö. Han hade då tbc, hjärtfel och äggvita, allt på en gång. Den

väntade krisen kom, läkarna räknade puls och beredde sej att fastställa dödsögonblickets tidpunkt men patienten överlevde.

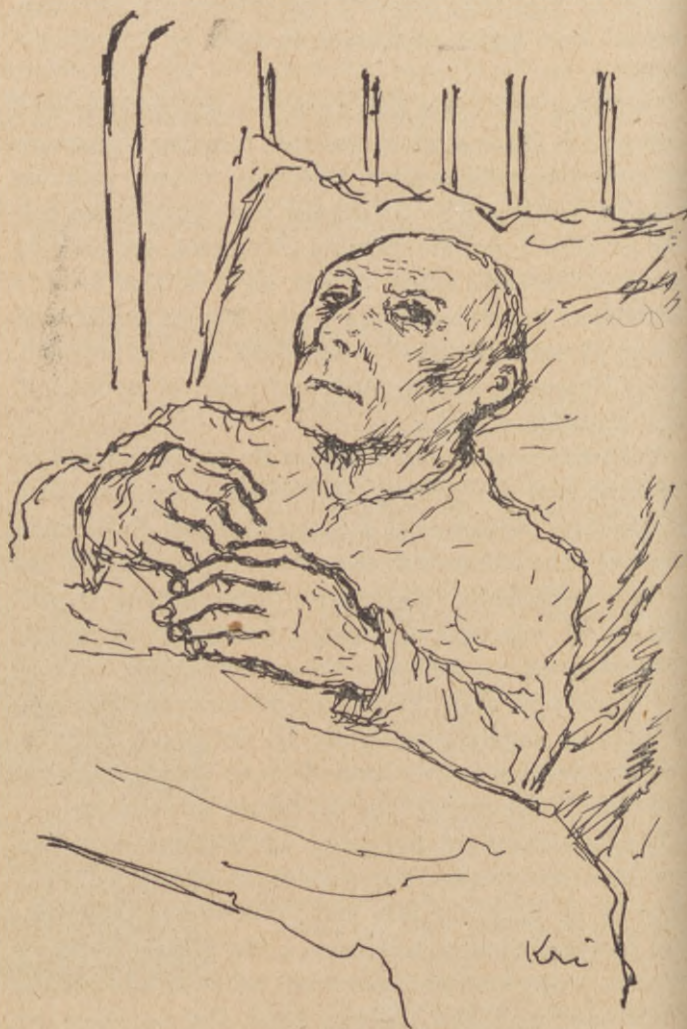
1942 blev han för fjärde gången inlagd på sjukhus, nu Sandträsk sanatorium. Diagnos: miljardtbc. Han fick gas utan resultat. Efter en tid var överläkaren klar med fallet: patienten hade högst fjorton dar kvar att leva. Han skickades till Öjebyns tbc-sjukhus, ett sjukhus med enbart B-platser som nu är nedlagt, men då månhända gjorde skäl för Stolpes beteckning: dödens väntrum.

Vår man placerades där i väntan. En vecka gick och fjorton dagar gick och han levde ännu. Han började springa uppe i stället för att snällt ligga, vilket förargade sköterskan en hel del.

— Ni ska inte springa oppe, ni är ju så dålig, sa hon. (Därmed var förstått att han kommit till sjukhuset för att dö.)

— Vi ska se vem som ska dö, sa den dödsdömd.

Sex månader senare var han frisk utan att ha fått någon behandling. Nu ligger han här på sanatoriet, ha-



de blödningar när han kom, men är nu frisk igen och ska snart utskrivas.

Såna fall är sällsynta. Men det visar i alla fall vad själva trotset, viljan att leva vidare kan uträtta.

SANATORIEBILDER



Nu rullar tiden,
från denna höjd av uppstaplade isblock
och strängt opersonlig kyla,
på slutningen mot våren;
medan en leende sjuksyster vandrar
från sal till sal med sina mediciner
och hemlighetsfulla droger

följd av läkaren i vitt,
som rannsakar hjärtan och njurar,
känner den botfärdige på pulsen
och lyssnar till lungornas ihåliga melodier:
skakar bekymrat på huvudet
och ordinerar gräddmjölk och vitaminer.
O denna medicinman
hur önskar han inte fylla sjukhusets sängar
med berg av fett fläsk.
I stället ser han på sin vandring
spillror från ett gråvattrat hav,
som skjölts upp på hans stränder:
vrakgods från usla timmerkojor
och fattiga torparkök.

Men ibland lämnar jag mitt viloläger
och hemsöker matsalen med dess dofter
av sådan mat som Waerland skulle förkasta,
slungar in kött och potatis mot halsens mörka djup
medan käkarna arbetar som en plåtklippningsmaskin
och struphuvudet roterar kring sin axel.
Besöker ibland ävenledes biblioteket
och bemödar mej om att verka lärd
när jag nedtyngd av allehanda skrifter
vacklar tillbaka till mitt rum.
Dock vilar jag oftast
och betraktar utan intresse
mina förbleknade händer
som drömmer sina privata dagdrömmar.

Birger Vikström.



MIN BÄSTA DIKT



Signaturen bevistade en gång ett föreningsmöte med ett mera festbetonat program, varvid även uppläsning av lyrik förekom. En stor, kraftig karl läste några dikter med känsla och inlevelse och fick starka applåder för sin prestation. — "Men inte kan det väl vara något för en stor stark karl att stå och läsa verser," tyckte en av åhörarna, som inte var så värst glad över det lyriska inslaget i programmet. Den lilla episoden säger kanske en hel del om hur folk kan vara inställd till poesi och lyrik. Lyriken är något sprött och känslomässigt, något för fåtalet, finsmakarna inom litteraturen. Det är kanske åtskilligt som talar för det sista påståendet. En dikt till jul, påsk och midsommar plus allt det man fick sörpla i sig i skolan kan räcka, tycker många. Det är också ett klart bevisat faktum, att lyrikböckerna gå ut i mycket små upplagor i jämförelse med andra litterära alster. Det torde vara lika självklart, att "skalderna", d. v. s. de författare, som endast skriva vers, knappast kunna påräkna någon större

ekonomisk vinning för sitt arbete medan däremot exempelvis en prosabok kan ge en hel del även ekonomiskt om den "slår". Nu är det väl så, att många av författarna skriver både vers och prosa, och så får det jämnas ut sig ekonomiskt genom att prosan hjälper lyriken. När det gäller bokförlagen, får man naturligtvis också förstå, att lyriken inte kan ha någon större betydelse för ekonomin. Trots detta kan man nog säga, utan att fördjupa sig i någon statistik — att det är ett betydande antal lyrikböcker, som utkommer varje år. Tidningsrecensioner och annonser stimulera väl köplusten en del, men man köper i många fall kanske en diktsamling därför att "man hört talas om den". Men hur många läser dikter "med känsla och inlevelse" Man har kanske i många fall några lyrikböcker i bokhyllan för att man vill vara litterärt allmänbildad.

Trots de något kritiska synpunkter vi här gjort oss till tolk för måste nog sägas, att ett *bredare* intresse för lyriken tydligen är på väg. Härtill finns flera bidragande orsaker. Vi skola här bara snudda vid några av dem. På folkhögskolorna har lyriken odlats och omhuldats på elevrummen, i den kamratliga samvaron mellan eleverna och även i själva undervisningen. Folkhögskoleeleverna ha kanske mer än andra bidragit till att föra med sig intresset och förståelsen för lyrikens värden "till allt folket". Det är också glädjande att se, hur man låter det lyriska inslaget komma med på ett hörn vid möten och sammankomster av olika slag.

Det är inte möjligt och heller inte avsikten att här gå in på någon närmare värdering av lyriken och dess betydelse. Denna inledning skulle närmast anknyta till en anmälan om en bok, som vill slå ett slag för det bredare lyrikintresset. Boken heter "Min bästa dikt" och innehåller 50 stycken dikter, skrivna av lika många skaldar ur den äldre och yngre diktargenerationen. Sammanställningen av dikterna har anförträtt fil. dr Ingvar Andersson, som gjort en elegant gruppering med den äldre generationen först. Vi finna namnen Bo Bergman, Sven Lidman, Anders Österling, Tore Nerman och Bertil Malmberg m. fl. i första sviten, följda av Nils Ferlin, Hjalmar Gullberg, Johannes Edfeldt o. s. v. i det mellersta avsnittet. Sist kommer den 40-talistiska kören med Erik Lindegren m. fl. i spetsen och Stig Carlsson sist. Till det sista avsnittet kan

NYTTA OCH NÖJE UTSTÄLLNING PÅ HÅLAHULT

Det var den andra december på kvällen som jag kom in i dagrummet på Hålahults sanatorium, för att se hur några patienter lade sista handen vid den utställning som doktor Stendahl dagen därpå skulle öppna. En utställning som ville visa vad patienterna på Hålahult sysslar med.

Liksom vid alla andra utställningar var också här kommittéraden i febril verksamhet in i det sista.

På knä i en vrå står kuratorn, Rune Nyman, och klistrar foton, uppflugen på en steg sitter patientföreningens ordförande Stig Hedlund och hänger de sista rytmattorna, medan Georg Larsson och Ulla Wedert, de två som bär det konstnärliga arrangemangsansvaret, stå mitt på golvet och beskåda sitt verk. Och de borde med stolthet kunna säga, "att det var ganska gott" vilket också bekräftades av entusiastiska journalister från ortspressen, som var inbjuden till utställningsöppnandet.

Nerikes Allehanda skriver:

"För en utomstående är det naturligtvis omöjligt att sätta sig in i vad det innebär att ligga på sanatorium. Att ovissheten måste vara bland det svåraste att bära — ovissheten om hur länge man måste bli kvar, ett halvår, ett år eller kanske mera, kan man dock väl förstå, och problemet blir väl inte lättare av att sysselsättningen kommer som en prövning utöver de övriga. Man kanske får gå uppe, man känner sig relativt frisk och man längtar ut. — Sysselsättningsproblemet måste bestämt vara ett av de viktigaste för sanatoriepatienter.

Det problemet löser vi själva, kan patienterna på Hålahults sanatorium med fog säga — och med stolthet. Och på lördagen öppnade de en utställning, Nyttan och Nöjet, för att visa vad de sysselsätter sig med — en imponerande utställning, det kan vi genast berätta, som var inbjudna.

De medverkande har lagt ned ett oerhört arbete, det kunde man genast se och dekoratören framför andra, hr Georg Larsson, får genast den eloge han förtjänar för välgjort arbete med både stil och smak. Ett dagrum har helt och hållet blivit förvandlat till utställningssal med instruktiv text till de olika ut-

tilläggas, att man saknar några av 40-talisterna, som man tycker borde ha blivit med.

Vad som gör denna samling värdefull är inte minst den finurliga idén att avfordra varje skald "den bästa dikten", vilket gjort att man fått en personlig deklaration av så gott som var och en av bidragsgivarna. Genom dessa personliga "bekännelser" bildas en bakgrund till dikterna som förhöjer deras värde och ger tacksamma inblickar, ägnade att bättre förstå lyrikens väsen. Får man veta något om de förhållanden, motiv och stämningvärden ur vilka en dikt framsprungit, och lättare att bilda sig ett omdöme om lyrik över huvud taget samtidigt som man får en mera personlig kontakt med de skalden, som sökt göra sina upplevelser tillgängliga för andra människor.

Och som en välgångsönskan kan slutligen tilläggas, att boken "Min bästa dikt" bör ha de bästa förutsättningar att ge ett värdefullt stöd åt det bredare intresse för lyrik vi i denna artikel antydningssvis berört.

Ting.

Min bästa dikt /vald av femtio svenska författare/, Förlag Natur och Kultur, Stockholm, pris häftad kr. 9:75.

ställda föremålen. Där fanns handarbeten i mängd — sydda, virkade och stickade — att t. o. m. en hel rad manliga patienter bidragit med förstklassiga stickade arbeten, bl. a. tröjor och andra större plagg vill vi gärna poängtera. Där fanns vävnader, kuddar, löpare och väggbonader, där fanns målningar och akvareller. Läderplastik, träslöjd, en fin fotoavdelning — nej, det går ju inte att räkna upp allt, men vi kan gärna ta tillfället att konstatera att det inte fanns en enda smaklös eller onödig sak i hela utställningen. — —"

Örebro Dagblad skriver:

"Arbetslusten, glädjen av att med sina händer och sin fantasi kunna skapa praktiska eller konstnärliga ting, finns hos människan även när hennes krafter blivit nedsatta av sjukdom. Det är ett gott tecken, som tyder på vilja att övervinna svårigheter och motgångar och att vilja leva vidare.

De reflexionerna — föralldel inte nya men lika sanna för det! — gjordes under ett besök i lördags på Hålahults sanatorium, då en utställning av patienternas utförda arbeten öppnades av dr O. Stendahl. Det gick inte ta miste på den omtyckta överläkarens glädje över att få öppna denna utställning. som ju gav ett tydligt bevis på att sanatorievistelsen inte nedslagit patienternas livsmod." — — —

Ja, det var några fång av de rosor pressen strödde.

*

Doktor Stendahl fastslog i sitt öppningsanförande, att det där talet som man ibland kan få höra, att patienterna bli lata och slöa av att ligga en längre tid på sanatorium är felaktigt. Tvärtom utträttar de en hel del arbete, och genom sanatoriernas arbetsterapi söker vi vägleda och uppmuntra dem. Tyvärr har vi inte här någon arbetsterapeut, och vi har ont om arbetssalar, men vi har planer på en nybyggnad, som ger oss bättre utrymmen, och då kommer frågan om anställandet av en arbetsterapeut också att bli aktuell.

Om man så till sist skulle försöka sig på en sammanfattning av utställningen, ville man göra det genom att säga att utställningen har visat att det finns tusende möjligheter för sanatoriepatienten "att få tiden att gå" och att berika sig själv och sitt liv. En sanatorievistelse behöver, och får inte bli "en dödsperiod" i en människas liv.

Detta tycks också Hålahultpatienterna ha gjort fullt klart för sig, och patientföreningen arbetar tydligen efter måttet: Vi vill och vi kan! Och de har ett gott stöd i sina strävanden hos överläkare dr Stendahl och kuratorn Rune Nyman.

G—lund.



Från utställningssalen.

VÄNLIGA VECKAN



Ja, nu är vänliga veckan över, tack och lov! Det har varit en pressande vecka — eller rättare: dess sista dag blev lite hektisk. Men nu är den, som sagt, över och man kan åter börja andas lugnt.

Först på vänliga veckans sista dag upptäckte jag att jag befann mej mitt upp eller, för att vara exakt, i slutet av vänliga veckan. Det skedde genom ett anslag i en spårvagn. Nu gällde det för mej att ta igen skadan, reparera vad jag försummat i fråga om vänlighet och bli sju gånger så vänlig som alla andra.

I spårvagnen, där jag nu satt märkte jag ingen särskild vänlighet, tvärtom såg folk ganska sura ut — till och med konduktörn, som borde föregå med gott exempel. Kanske berodde det på att de såg på mej vilka försummelse jag gjort mej skyldig till under den gångna veckan, som inte alls varit vänlig för min del.

Mitt emot mej satt en gammal dam. Jag beslöt mej för att börja med henne. Först var det lite svårt att komma igång. Men så tänkte jag att det är bäst att med friskt, vänligt mod gå på i ullstrumporna och på så sätt försöka sona vad jag brutit eller försummat.

Jag lutade mej fram mot henne och sa, leende med hela ansiktet:

— Då väldigt trevligt me vänliga vikkor. Ni ser så vänli ut, men ja har försumma mej — hahaha!

Hon gav mej en mörkdande blick. Jag blev så paff, att mitt leende förvandlades till ett explosivt gapskratt. Det var inte elakt, det var bara den logiska följderna av all inestängd vänlighet, som inte fått utlopp i befriande naiva hjärteskratt. Än har jag dock inte sett till några sådana.

Jag framhårdade emellertid och fortsatte:

— Då en vändigt bra idé de här — hahaha! Tycker ni inte de, ni som ser så vänli ut?

Hon ropade på konduktörn:

— Konduktörn. Fös av den här mannen! Han har antastat mej.

Som en mur stod alla passagerarna emot mej.

Konduktörn kom fram till mej. Jag log med hela mitt veckovänliga ansikte och sa:

— Ja, som sagt va, konduktörn, de ä väldigt trevligt att allt ä så vänli...

— Ursäkta, herrn, jag tror det är bäst att ni går av vid nästa hållplats.

— Ska jag gå av — hahaha! De va de roliaste jag hört på länge. Gå av? Ska jag gå av? Av? Hahaha!

— Om ni inte sansar er, stannar jag vagnen. Då blir det besvärligare för er.

— Ska ni stanna vagnen för min skull. De va de vänliaste jag hört. Men de sker väl bara i den här vikkan — hahaha!

Passagerarna såg på varandra. Dom såg inte alls vänliga ut. Det kunde jag inte begripa. Men jag hade väl inte varit tillräckligt vänlig eller inte vänlig på det rätta veckovänliga sättet. Det måste repareras. Jag sa:

— Å så sätter vi igång allesamman — inte me en allsång utan me ett allskratt. Ett, två, tre!

Hahahahahaha!

Det blev panik i vagnen. Den stannade. En radiobil kom och tog mej. Jag blev visserligen frigiven om en stund. Men jag kommer att få böta för förgelseväckande utseende.

Nästa gång vänliga veckan inträffar — måtte det dröja länge — ska jag resa ut till landet — till en avsides liggande plats där jag kan få behålla vänligheten för mej själv. Det blir billigare.





SEN VÄNTAN

Vik-Johan längtade efter våren. Jodå. Det hade han alltid gjort så här års när mörkret liksom vek undan, höll sig i skinnet och nästan med tvekan återkom först frampå eftermiddan. Men idag ville han inte bry sig stort om när det kom igen för solen levde ännu kvar i dagen. Hon hade visserligen bleknat en smula, värmdre mindre och saknade det där genomskinliga darret som hon haft tidigare på dagen. En grågul lyster med stänk av blått i föll över vidderna runt om stugan. Redan vid kanten av storskogen hopade sig nu mörka skuggor mellan träden. Ännu droppade takrännan och husgaveln dunstade av varm träånga; fast det såg ut som solen rullade över fjällkammen, var det hela ett löfte om snar återkomst.

"Om en timma eller så är jag borta, men du må förstå att redan i morron är jag tillbaka, då en stund längre kvar än idag. Vad är en varm minut, ett fåtal timmar, en skymningsmiddag, om jag lägger till allt vad jag ska lysa och värma lite längre fram. Det tar tid att få undan snön som binder din åkerlapp och gör att du sitter där överksam, påtar lite smått med vårbruksredskapen, täljer räfs-pinnar för att få tiden att gå, eller ligger

och samlar kraft för kommande jordheta dagar..."

Så där poetiskt resonerar solen, tyckte Vik-Johan och gav henne en tacksam blick innan hon för sista gången darrade en ljusvåg ner i dalen.

Den vidsträckta, ödsliga heden i väster där skymningen smög fram med mörkrets draperi tätt bakom. Mörkret, som ibland kramade och höll honom kvar långt efter det gryningen brutit igenom och det svarta landskapet fick färg och form. Storskogen snett över gläntan, den som ibland hotade tränga in över de magra tegarna, fjällmassivet där solen nyss gömt sig — detta var hans hembygd, hans svärmodiga, tystnadsrika bo. Han var uppvuxen här, hade alltid bott här, arbetat och slitit hårt för brödfödan och en gång i ungdomens vår med stolthet fört hem en brud i stugan. Det var Anna från Fjärdingsnäs, gården tre mil härifrån.

Där han fortfarande satt kvar på förstubron rann minnen för länge sedan honom i tankarna. En obeskrivligt vacker vårdag då solen inte bara lovade utan höll sitt löfte; långt framme i april, nämligen. Nyplöjda åkrar, knoppande träd, blommor blygt i backarna. Tryck i hjär-

tat och sus kring pannan, blod som ropar och syn som tränar, valkiga händer som vill fånga och hålla fast någonting. Nånting levande mjukt och fint, varmt och gott. En kvinna.

Det blev Anna. Det var hon som lämnade de sina och följde honom hit. Anna som hjälpte honom att ordna gammelfars och mors sista färd genom ödemarken ner till byns kyrka. Anna som blev hans livskamrat men som aldrig gav honom något litet skrikande knypte att faderligt tufsa på, klappa med och ta hand om. Visst saknades barn i huset, men han sade just aldrig något om det. Det var som om båda hade en tyst överenskommen melse att aldrig orda stort vidare i saken. Ödet, trodde Anna. Han böjde sig inför orden; vad tjänade det till att grum-sa över sånt man aldrig kan få?

Men att tänka sig när man blir gammal... När lederna värker och kroppen plågas under arbetsoket — bra skönt i alla fall. Bra gott att luta sig över något litet, ett jollrande knypte, en jäntunge, en son, som kunde ta vid...

Sådana gånger tittade han upp lagom för att fånga svärmodet i Annas ögon. Och nej, sedan nämnde de inte stort vidare i saken.



Litet längre fram då Anna blev böjd och sjuklig tog de dräng till hjälp under brådaste tiden. Numera var drängen självskrivnen skötare av hemmanet sedan Vik-Johan äldrats och Anna gått bort. Det var i höstas hon gick sin väg, mitt under brådaste slåttern. Lugnt och stilla, precis som under den tid hon gick omkring här. De höll på att skära kornet, hon gick lite avsidet och när han rätade på ryggen var hon borta. Hon hade fallit framstupa med ansiktet vänt mot den givande jorden, den mognande säden.

— Hur är det fatt, svara. Säg nånting till mig, Anna. Lite, bara...

Men hon gitte inte svara, något tog emot, han halvbar henne upp mot stugan. Denna gång hjälpte inga droppar, det sade hon själv. Och skaffa provinsialläkarn skulle han inte bry sig med. Hon var lite trött på det hela. Inte på honom, nej, men på den här hjärtvärken som ansatt henne för svårt sista tiden. Hon kunde undvara den, gitte inte spjarna emot. Hon lade sig till ro i stället.

Först efteråt märkte han tomheten runt omkring. Den liksom skrek emot honom från väggar och tak, husgeråd och möbler. Här hade Anna gått omkring och varmt och varit, nu när hon var borta kändes det som om hon tagit något med sig, något han själv rådde om, en bit av honom själv: åldrandets halva liv.

Det var meningen att drängen skulle på avverkning som brukligt var. Men Vik-Johan övertalade honom att stanna hemma över vintern. Han hade själv salt en del skog och avverkningen kunde börja redan före jul. Så inte saknades det sysselsättning för drängen, om han nu ville förtjäna en bra slant. Drängen stannade och det hela blev mindre ensamt, för i skymningen kom han hem med friska fläktar och uppsnappade små händelser längs forvägarna...

Vik-Johan vaknade upp där han satt på trappan. Plötsligt märkte han hur mörkt och kallt det blivit, frostkant längs taknaggen och en snibbigt svart skugga kring stallet. Långt borta ifrån hörde han timmerforans knetande, knirpande färd. Det klingade svagt från bjälkerkransen och närmre steg ljudet av hästens frust och medarnas gnisslande mot skarsnön.

Och så spratt, han till, när han tänkte på den som satt vid tömmarna. Drängen! Trygg och bred och egendomstittande, som om han redan hade hästen, skogen, hemmanet och kvinnan. Bara gick här och väntade att något skulle hända. Sedan i höstas var han väl enda tänkbara övertagaren. Så länge som han tjänat Rakel under dessa år, mest med tanke på kommande dagar.

Just det, just dagarna då han själv skulle sitta här på trappan. Sitta här och ta sig en överblick, en arbetspekulerande paus innan skymningen bredde ut sig i väster och mörkret kom smygande efterpå. Någon skulle komma ut på bron där han satt, ställa sig bakom hans rygg och skugga handen för pannan, tala mjukt om våran skog, vårat hemman, våran trakt.

Men nej, inte ännu!

Inte på ett långt tak ännu!

Vik-Johan glömde kölden för den varma vrede som långsamt steg inom honom. Trodde han *snart*, drängen, där han nu satt trygg och storbred på foran, ja, trodde han *genast*, då trodde han alltför galet. Än fanns här kraft i de styva lederna, än skulle många skördar bärgas innan Vik-Johan lät sig läggas till ro, lät sin kropp söka vila i jorden. Och innan dess, ja, innan dess...

Timmerforan svängde in på gården. Drängen selade av och förde in hästen i spiltan, vattnade och gav den foder, donade med en koppling och drog sig sedan mot förstutrappan.

Vik-Johan hade rest sig för en stund sedan, han hade nu tänt i spisen och satt på kaffepannan. Det skulle väl smaka med nånting varmt efter de här glömda drömmarna. Drängen skulle också ha sig en skvätt medan han berättade om dagens knog, hur långt de hunnit, vad allt som setts och mera. Det var skönt med en pratstund allt som oftast.



Jodå. Det var så mycket som lossnade tyckte Vik-Johan. Tankarna på solen idag, allt vad hon så poetiskt sagt honom. Fast inte direkt så ville han nämna det för någon annan. Det var ju ett tal som bara gällt honom själv.

Men han skulle säga drängen att droppade det från taket, jodå. Och solen värmer alldeles okristligt gott, vettja. Fortsätter det så här, dag ut och dag in en tid framför så... ja, då får vi en rätt så tidig vår.

En tidig vår — så skulle han uttrycka sig!



Föda och hälsa

Det är en smula krångligt att leva ibland. Inte minst att hålla reda på vad man ska äta. Nyligen har en känd svensk läkare gått hårt åt mjölken och för inte så länge sen rullade äggen runt i spaltorna. För att inte tala om alla de härliga ord som fällts om det finsiktade vita mjölet och det förkastliga i vår stora sockerkonsumtion — 50 kg. per år och person i detta Sverige, där vi också spenderar 350 miljoner kronor om året på dubbelkola och lakritsbåtar och annat snask.

Talet om det stigande välståndet får ses en allvarsam torpedering av den engelska författarinnan Eve Balfour, som i sin nyligen till svenska översatt bok "Levande jord" hävdar att kulturfolkens näring utdärgår en fortlöpande försämring. Den försämring beror inte bara på vattnets utvinds härjningar av den odlade jordens utan orsakas även av användandet av kemiska gödningsämnen, som enligt författarinnan aldrig kan ersätta den naturliga gödslingen med dess långsamma bildning av bakterierik matjord. Även om vi får större skördar, säger Eve Balfour, sjunker kvaliteten undan för undan och trots att vi får mera att äta går vi mot undernäring.

Därmed inte sagt att författarinnan ställer sig på Are Warelands sida. Det finns exempel på att människor som lever gott som enbart på kött är lika friska som strikta vegetarianer. Det avgörande är vilken utsträckning individen kan nyttja för att göra sig födan.

Den som något litet funderar över sammanhanget mellan föda och hälsa skriv nog gärna under på Eve Balfours ord att jordbruket borde räknas till hälsovårdsbruket.

Men detta är bara en sida av saken: vi sträva efter att göra vår föda så sund som möjligt. Vi måste också se till att varje människa får de ekonomiska möjligheterna skaffa sig tillräckligt av denna sunda föda, även de människor som grund av t.ex. en sjukdom som lungtuberkulos är urständsatta skaffa sig en betskonst, och som för sitt uppehälle är hänvisade till socialvården. Endast en fattigvård som har individens hälsa i ögonen är värdig namnet "socialvård".



STIG SJÖDIN:

JAG HAR VARIT DÖD

Här svaret.

Den andre, som också är jag, han som går rak där jag haltar, han som vinner där jag förlorar, han som betänksamt drar sej tillbaka när orden forsar ur min mun och som brottas bakom mitt ansiktets galler när tystnaden ligger likt en slemmig orm om min hals — han vars namn förfärr mina läppar därför att han är jag — när blev han till? Ur vilka skrymslen och djupa fåror samlades de olika delarna till detta fruktansvärda beläte?

Å, jag kan se honom nu: långa regelbundna dyningar slår mot klippan som vore det här jordens puls stillnade och dog. En liten förskrämd vind leker i hennes hår, hon som ligger bredvid mej, och de våta skruviga lockarna rörs. Jag ser honom komma över vattnet och jag blundar. Han är ändå där, porlar i mitt öra. Jag tar hennes hand och hämtar styrka ur de smala fingrarna. Ändå. Ändå.

— Strömbrytaren, viskar han. Och skrubben. Tigerliljan.

Då välver sej hav och grönska och kräks ut all sin rädsla. Dyningarna blir hammarslag, måsskriket ovanför våra huvuden är de olyckligas skrik från tortyrkamrarna och i den ilandflutna fjoljärsvassen prasslar någon med knivar...

Det som hände i skrubben kan aldrig blottläggas, sanningens skelett får kött på benen så fort tanken närmar sej dörren som leder ditin, så fort handen sträcker sej mot strömbrytaren flyr skuggorna in i hörnen och döljer sej, upplöses, det vita ljuset bländar och gör blint. Den hög aska som finns kvar på golvet när allt är räknat och förklarat, kan ingen ge mej upplysningar om. Vad var det som förbrändes? Möjligheter till ett annorlunda liv eller saknad efter liv?

Ett enda minne bara och det förflutna skälver och hungrar efter liv. Smekningen du glömde, ord som aldrig blev sagda, allt tränger och vill ut. Som då. Förblindad kom jag ut ur mörkret, genom tårarna såg jag hans stränga ansikte där domarna stod skrivna i förebräelsernas tvära streck kring munnen, den forskande blicken som sänkte ner ett lod på försök i mitt inre, för att pröva om jag luttrats, om jag insett att jag sölat ner mitt unga och barnsliga jag. Jag hade med mej mörkrets förfäran och de slog mej med påsar fyllda med dräpande tystnad. Det tände hatet som aldrig tar försoning. Frid kan det bli när likgiltigheten brett frost över minnet. Men aldrig försoning.

Allt vad horbock han var (han hatade och föraktade sitt jag



Litet längre fram då Anna blev böjd och sjuklig tog de drängen till hjälp under brådaste tiden. Numera var drängen självskriven skötare av hemmanet sedan Vik-Johan åldrats och Anna gått bort. Det var i höstas hon gick sin väg, mitt under brådaste slättern. Lugnt och stilla, precis som under den tid hon gick omkring här. De höll på att skära kornet, hon gick lite avsides och när han rätade på ryggen var hon borta. Hon hade fallit framstupa med ansiktet vänt mot den givande jorden, den mogna säden.

— Hur är det fatt, svara. Säg nånting till mig, Anna. Lite, bara...

Men hon gitte inte svara, något tog emot, han halvbar henne upp mot stugan. Denna gång hjälpte inga droppar, det sade hon själv. Och skaffa provinsialläkarn skulle han inte bry sig med. Hon var lite trött på det hela. Inte på honom, nej, men på den här hjärtvärken som ansatt henne för svårt sista tiden. Hon kunde undvara den, gitte inte spjarna emot. Hon lade sig till ro i stället.

Först efteråt märkte han tomheten runt omkring. Den liksom skrek emot honom från väggar och tak, husgeråd och möbler. Här hade Anna gått omkring och värmt och varit, nu när hon var borta kändes det som om hon tagit något med sig, något han själv rådde om, en bit av honom själv: åldrandets halva liv.

Det var meningen att drängen skulle på avverkning som brukligt var. Men Vik-Johan övertalade honom att stanna hemma över vintern. Han hade själv sålt en del skog och avverkningen kunde börja redan före jul. Så inte saknades det sysselsättning för drängen, om han nu ville förtjäna en bra slant. Drängen stannade och det hela blev mindre ensamt, för i skymningen kom han hem med friska fläktar och uppsnappade små händelser längs forvägarna...

Vik-Johan vaknade upp där han satt på trappan. Plötsligt märkte han hur mörkt och kallt det blivit, frostkant längs taknaggen och en snibbigt svart skugga kring stallet. Långt borta ifrån hörde han timmerforans knätande, knirpande färd. Det klingade svagt från bjälkerkranen och närmre steg ljudet av hästens frust och medarnas gnisslande mot skarsnön.

Och så spratt, han till, när han tänkte på den som satt vid tömmarna. Drängen! Trygg och bred och egendomstittande, som om han redan hade hästen, skogen, hemmanet och kvinnan. Bara gick här och väntade att något skulle hända. Sedan i höstas var han väl enda tänkbara övertagaren. Så länge som han tjänat Rakel under dessa år, mest med tanke på kommande dagar.

Just det, just dagarna då han själv skulle sitta här på trappan. Sitta här och ta sig en överblick, en arbetspekulerande paus innan skymningen bredde ut sig i väster och mörkret kom smygande efterpå. Någon skulle komma ut på bron där han satt, ställa sig bakom hans rygg och skugga handen för pannan, tala mjukt om våran skog, vårat hemman, våran trakt.

Men nej, inte ännu!

Inte på ett långt tak ännu!

Vik-Johan glömde kölden för den varma vrede som långsamt steg inom honom. Trodde han snart, drängen, där han nu satt trygg och storbred på foran, ja, trodde han *genast*, då trodde han alltför galeit. Än fanns här kraft i de styva lederna, än skulle många skördar bärgas innan Vik-Johan lät sig läggas till ro, lät sin kropp söka vila i jorden. Och innan dess, ja, innan dess...

Timmerforan svängde in på gården. Drängen selade av och förde in hästen i spiltan, vattnade och gav den foder, donade med en koppling och drog sig sedan mot förstutrappan.

Vik-Johan hade rest sig för en stund sedan, han hade nu tänt i spisen och satt på kaffepannan. Det skulle väl smaka med nånting varmt efter de här glömda drömmarna. Drängen skulle också ha sig en skvätt medan han berättade om dagens knog, hur långt de hunnit, vad allt som setts och mera. Det var skönt med en pratstund allt som oftast.



Jodå. Det var så mycket som lossnade, tyckte Vik-Johan. Tankarna på solen idag, allt vad hon så poetiskt sagt honom. Fast inte direkt så ville han nämna det för någon annan. Det var ju ett tal som bara gällt honom själv.

Men han skulle säga drängen att nu droppade det från taket, jodå. Och solen värmer alldeles okristligt gott, vettja. Fortsätter det så här, dag ut och dag in en tid framför så... ja, då får vi nog en rätt så tidig vår.

En tidig vår — så skulle han uttrycka sig!



Föda och hälsa

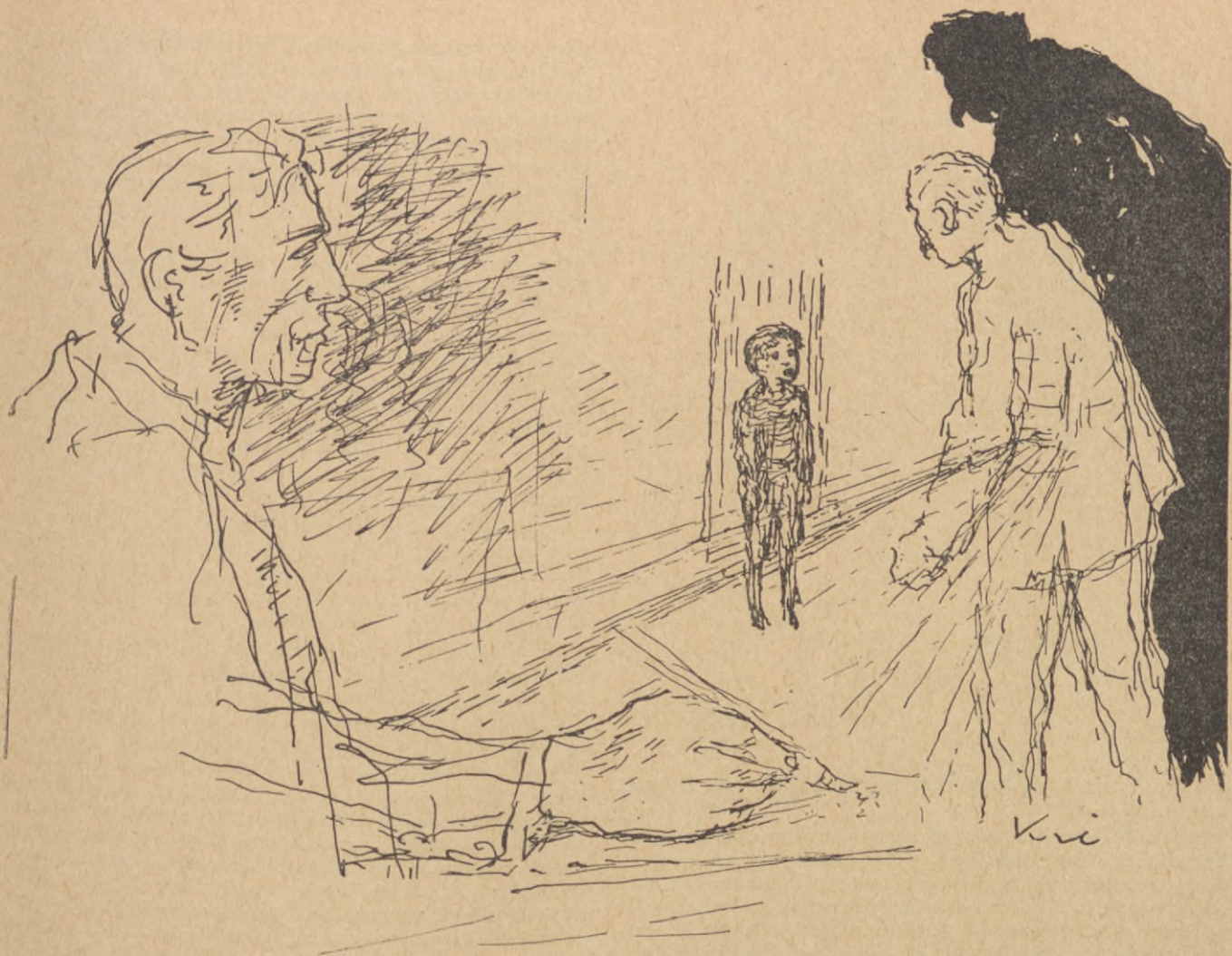
Det är en smula krångligt att leva ibland. Inte minst att hålla reda på vad man ska äta. Nyligen har en känd svensk läkare gått hårt åt mjölken och för inte så länge sen rullade äggen runt i spaltarna. För att inte tala om alla de hårda ord som fällt om det finsiktade vita mjölet och det förkastliga i vår stora sockerkonsumtion — 50 kg. per år och person i detta Sverige, där vi också spenderar 350 miljoner kronor om året på dubbelkola och lakritsbåtar och annat snack.

Talet om det stigande välståndet får stå en allvarsam torpedering av den engelska författarinnan Eve Balfour, som i sin nyligen till svenska översatt bok "Levande jord" hävdar att kulturfolkens näring utdärgår en fortlöpande försämring. Denna försämring beror inte bara på vattnets och vindens härjningar av den odlade jorden utan orsakas även av användandet av kemiska gödningsämnen, som enligt författarinnan aldrig kan ersätta den naturliga gödslingen med dess långsamma bildning av bakterierik matjord. Även om vi får större skördar, säger Eve Balfour, sjunker kvaliteten undan för undan och trots att vi får mera att äta går vi mot undernäring.

Därmed inte sagt att författarinnan ställer sig på Are Warelunds sida. Det finns exempel på att människor som lever strikta vegetarianer. Det avgörande är vilken utsträckning individen kan nyttiggöra sig födan.

Den som något litet funderar över sammanhanget mellan föda och hälsa skriver nog gärna under på Eve Balfours ord att jordbruket borde räknas till hälsovården.

Men detta är bara en sida av saken: att sträva efter att göra vår föda så sund som möjligt. Vi måste också se till att varje människa får de ekonomiska möjligheterna skaffa sig tillräckligt av denna sunda föda, även de människor som på grund av t.ex. en sjukdom som lungtuberkulos är urständsatta skaffa sig arbetsinkomst, och som för sitt uppehälle är hänvisade till socialvården. Endast den fattigvård som har individens hälsa för ögonen är värdig namnet "socialvård".



STIG SJODIN:

JAG HAR VARIT DÖD

Här svaret.

Den andre, som också är jag, han som går rak där jag haltar, han som vinner där jag förlorar, han som betänksamt drar sej tillbaka när orden forsar ur min mun och som brottas bakom mitt ansiktes galler när tystnaden ligger likt en slemmig orm om min hals — han vars namn förfärr mina läppar därför att han är jag — när blev han till? Ur vilka skrymslen och djupa fåror samlades de olika delarna till detta fruktansvärda beläte?

A, jag kan se honom nu: långa regelbundna dyningar slår mot klippan som vore det här jordens puls stillnade och dog. En liten förskrämd vind leker i hennes hår, hon som ligger bredvid mej, och de våta skruviga lockarna rörs. Jag ser honom komma över vattnet och jag blundar. Han är ändå där, porlar i mitt öra. Jag tar hennes hand och hämtar styrka ur de smala fingrarna. Ändå. Ändå.

— Strömbrytaren, viskar han. Och skrubben. Tigerliljan. Då välver sej hav och grönska och kräks ut all sin rädsla. Dyningarna blir hammarslag, måsskriket ovanför våra huvuden är de olyckligas skrik från tortyrkamrarna och i den ilandflutna fjölarsvassen prasslar någon med knivar...

Det som hände i skrubben kan aldrig blottläggas, sanningens skelett får kött på benen så fort tanken närmar sej dörren som leder ditin, så fort handen sträcker sej mot strömbrytaren flyr skuggorna in i hörnen och döljer sej, upplöses, det vita ljuset bländar och gör blint. Den hög aska som finns kvar på golvet när allt är räknat och förklarat, kan ingen ge mej upplysningar om. Vad var det som förbrändes? Möjligheter till ett annorlunda liv eller saknad efter liv?

Ett enda minne bara och det förflutna skälver och hungrar efter liv. Smekningen du glömde, ord som aldrig blev sagda, allt tränger och vill ut. Som då. Förblindad kom jag ut ur mörkret, genom tårarna såg jag hans stränga ansikte där domarna stod skrivna i förebräelsernas tvära streck kring munnen, den forskande blicken som sänkte ner ett lod på försök i mitt inre, för att pröva om jag luttrats, om jag insett att jag sölat ner mitt unga och barnsliga jag. Jag hade med mej mörkrets förfäran och de slog mej med påsar fyllda med dräpande tystnad. Det tände hatet som aldrig tar försoning. Frid kan det bli när likgiltigheten brett frost över minnet. Men aldrig försoning.

Allt vad horbock han var (han hatade och föraktade sitt jag

Schack

Redigerad av
G. SKARP

SICILIANSKT PARTI

Spelat i sovjetryska mästerskapet.

Vit: Kopayev

Svart: Alatorsev

- | | |
|-----------|--------|
| 1. e2—e4 | c7—c5 |
| 2. Sg1—f3 | e7—e6 |
| 3. d2—d4 | c5×d4 |
| 4. Sf3×d4 | Sg8—f6 |
| 5. Sb1—c3 | d7—d6 |
| 6. Lf1—e2 | a7—a6 |
| 7. 0—0 | Dd8—c7 |

Det spelsätt svart här väljer ger en fast, men något trång ställning.

8. a2—a4 — —

Fullgoda fortsättningar är här även 8. f4, 8. Le3, och 8. Khl.

- | | |
|------------|--------|
| 8. — — | b7—b6 |
| 9. f2—f4 | Sb8—d7 |
| 10. Le2—f3 | Lc8—b7 |
| 11. g2—g4 | — — |

Det skarpaste i detta moment. I betraktande kommer också 11. De2 och 11. Khl.

- | | |
|------------|--------|
| 11. — — | Sd7—c5 |
| 12. Dd1—e2 | Lf8—e7 |
| 13. De2—g2 | 0—0 |

En för denna variant typisk ställning: vit har angrepp på kungsflygeln, medan svarts chanser är på damflygeln.

- | | |
|------------|--------|
| 14. g4—g5 | Sf6—e8 |
| 15. Lc1—e3 | e6—e5 |
| 16. Sd4—e2 | Lb7—c6 |

Förbereder en aktion på damflygeln.

- | | |
|------------|--------|
| 17. f4—f5 | Le7—d8 |
| 18. Dg2—g4 | De7—d7 |
| 19. b2—b3 | b6—b5 |

Denna förhastade framstöt leder till bondeförlust.

- | | |
|-------------|--------|
| 20. a4×b5 | a6×b5 |
| 21. Ta1×a8 | Lc6×a8 |
| 22. Le3×c5! | d6×c5 |
| 23. Tf1—d1 | Se8—d6 |
| 24. Sc3×b5 | Dd7×b5 |
| 25. Td1×d6 | c5—c4 |
| 26. Kg1—g2 | Kg8—h8 |

Svart borde här spelat 26.—, c×b3.

- | | |
|-----------------------------|--------|
| 27. Dg4—h5 | Ld8—e7 |
| (Vit hotade med 28. D×f7!). | |
| 28. Td6—d1 | c4×b3 |
| 29. c2×b3 | Db5×b3 |
| 30. Td1—d7 | Le7—d8 |

Farorna i ställningen ha tydligen undgått svarts uppmärksamhet. Nödvändigt var endera Da3, eller Db4.

31. f5—f6! Db3—e6

Svart kan ej spela 31. —, g×f6 på grund av 32. g6 med oundviklig matt. — (På 31. —, g6 hade följt 32. Dh6.) Efter textdraget följer ett elegant och tvingande damoffer, föregånget av bondeoffer.

- | | |
|---------------|-------|
| 32. g5—g6! | h7—h6 |
| 33. Dh5×h6†!! | — — |

Korrekt och effektivt!

- | | |
|------------|--------|
| 33. — — | g7×h6 |
| 34. g6—g7† | Kh8—g8 |

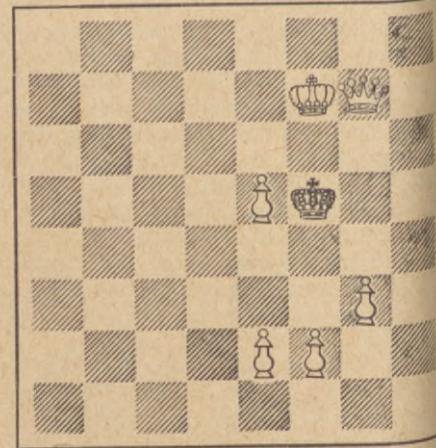
(På 34. —, Kh7 följer givetvis 35. g7×f8 D.)

- | | |
|-------------|-----------|
| 35. g7×f8D† | Kg8×f8 |
| 36. Td7×d8† | De6—e8 |
| 37. Tf8×e8† | Uppgivet. |

Lösning till Problem av Gavrilow. Tvådragare. (Ställning: Vit: Ka5, De8, Tg2, d5, Sb2, h2 = 6 pjäser. — Svart: Ke1, De5, Td8, f4, La6, Sc2, g4, Bb4, d6 = 9 pjäser.)

1. De8—b5!

PROBLEM
Av V. Cisar.



Matt i tre drag.

(Vit: Kf7, Dg7, Be2, e5, f2, g3 = 6 pjäser. Svart: Kf5 = 1 pjäs.)

Hushållsskolan
Margareta

Mattlar · Fästråningar · Duvor · Klackar
STOCKHOLM: NORÅS GÖTEBORG
Norrmalmsorg 1 HÄLSINGBORG JÖNKÖPING
Brottningsgatan 69 3a Eriksgatan 2
BOK, Ad. Fr. Kyrkog. 10 LINNÉPENS BLAZING
Rabatt genom kupongsystem.

morgonbris vill ha

trygga och trivsamma sociala villkor för hem- och yrkesarbetande kvinnor, för samhällets alla medborgare.

morgonbris är organ

för Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, som utgör en del av landets största och regerande parti, med möjlighet att utträta något.

Kom med i socialdemokratiska kvinnoförbundet!

Sök medlemskap i ortens socialdemokratiska kvinnoklubb!

Västmannagatan 2, Stockholm. Tel. 11 88 82, 11 88 86.

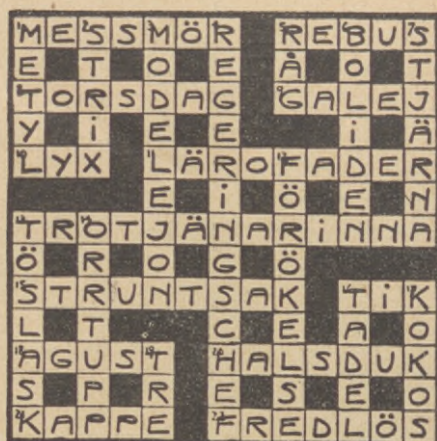
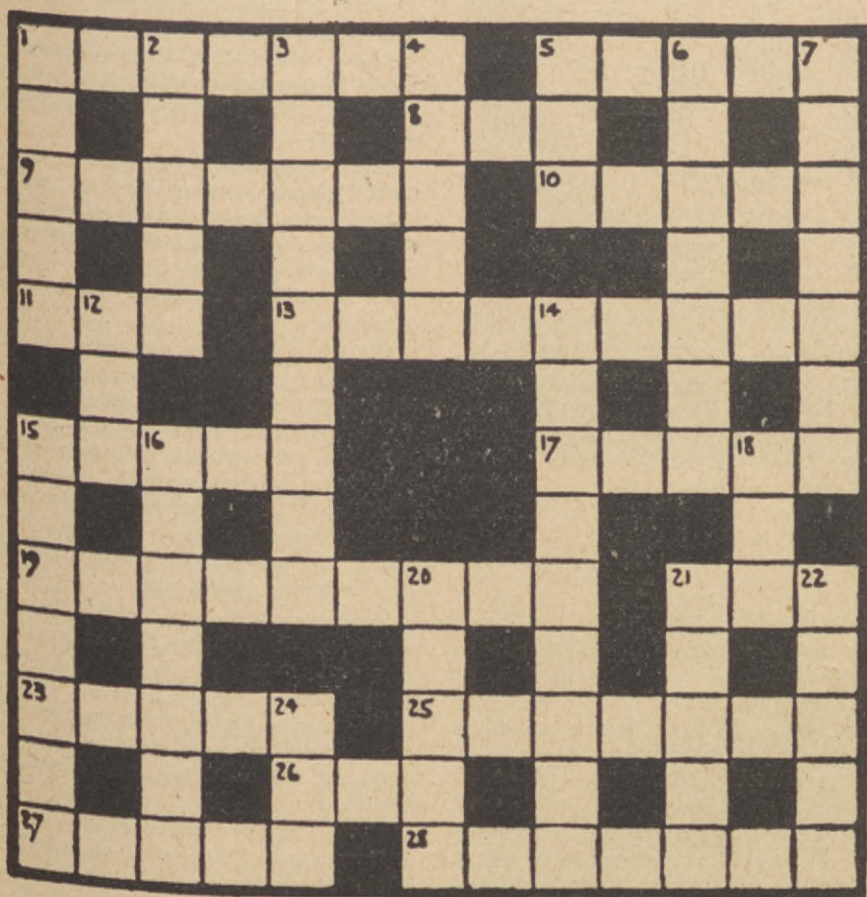
Klosters Fabriker Aktiebolag

JÖNKÖPING

Tillverkning av takpapp

Korsord Nr 3

Lösning till korsord nr 1.



Pristagare: Herr G. Carlsson, Nathorstvägen 47, Hammarbyhöjden, 1:sta pris 10 kr. Fr. Vera Bergeron, Bredgränd 3, Uppsala, 2:a pris 5 kr.

Tävlingsregler.

Lösningar till korsord nr 3 skall vara Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 april 1950. För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt "Korsord nr 3". Glöm ej att tydligt ange namn och adress. Två priser, ett på tio och ett på fem kronor utdelas. Lösning och pristagarnas namn kommer i Status majnummer.



Ett jättejobb i Brittiska Guayana

"Det farliga med statistiken är att den kommer med siffror", skrev en gång en Lundaprofessor som inte bara är en lärd utan också en kvick karl. Man får uttrycket i tankarna, när man i ett av de sista numren av Napt Bulletin, den engelska nationalföreningens mot tuberkulos tidskrift, läser om bostadsförhållandena bland de lungsjuka i den brittiska kolonin Brittiska Guayana i norra Sydamerika. Den organisation som har till uppgift att bekämpa tuberkulosen bland kolonins 375.000 innevånare måste vara i besittning av en rejäl portion mod och uthållighet för att inte kasta yxan i sjön. Eller vad sägs om utvecklingen av bostadsförhållandena bland de tuberkulösa i Brittiska Guayana sådan den speglas i dessa siffror:

Tuberkulösa som delar sovrum med två eller flera personer:

1946	1947	1948
53 %	55 %	78,5 %

Tuberkulösa som delar SÄNG med två eller flera personer:

1946	1947	1948
29,5 %	28,8 %	68,3 %

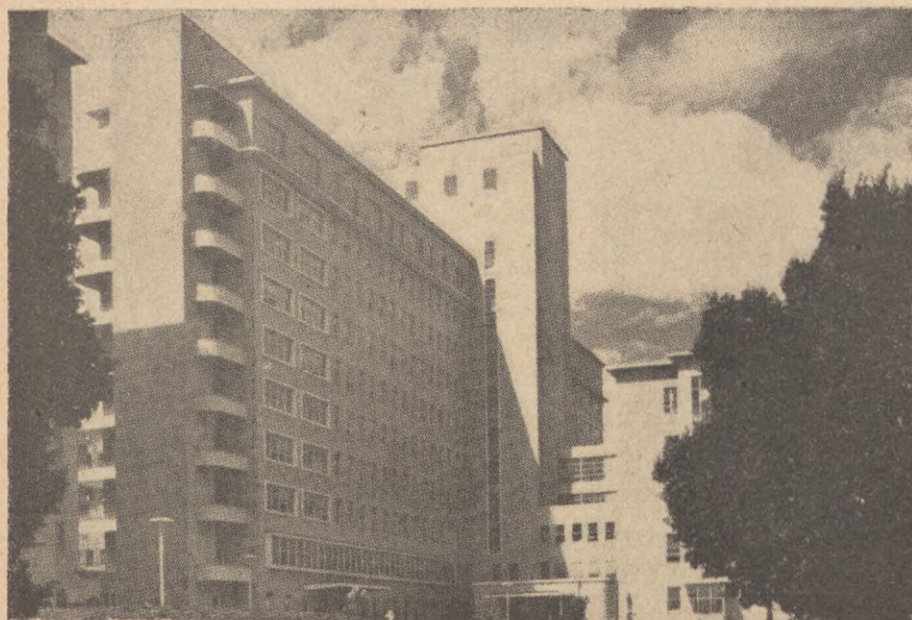
Det gamla uttrycket "kommentarer överflödiga" är väl här om någonsin på sin plats.

VAGRATA ORD.

- Ger utbildning i konsten att sköta ett stift. (7)
- Stjärnas plats. (5)
- Gott huvud. (3)
- "Som le och buga för en slant." (7) (Karlfeldt.)
- En dam i Göteborg fick ett lån på 350 kronor. Under fyra års tid betalade hon på detta lån 426 kronor. Därefter anser sig långivaren fortfarande ha 264 kronor att fordra. (5)
- I affärerna efter jul. (3)
- Dit räknas Hamlets dödska. (9)
- En säck à la Banér. (5)
- Tåget går om tre timmar, sjutton minuter och åtta sekunder. (5)
- "En partiledare måste ibland finna sig i att vara spottkopp." (9) (Karl Staaff.)
- Bättre än knot. (3)
- Körverk. (5)
- Tills vidare. Och i hexameter. (7)
- Vid Niagaras vilda fall. (3)
- Blir karl med tiden. (5)
- Man sitter uppe till ljusan dag. (7)

LODRATA ORD.

- Har ni hört att... (5)
- Både hus och människor bli borta med den vinden. (5)
- Lille Per: — Om jag biter på naglarna, så får jag smäll, men om lillebror stoppar hela foten i mun, så är han förtjusande! (9)
- Hjä-ä-ä-lp! (5)
- Gripande eller rivande. (3)
- Revers, vad kan det betyda? (7)
- Signe Tillisch i sin gröna ungdom. (7)
- "Där dyrkas den stora och generösa avgud som heter riskfri spänning." (3) (Harry Martinson.)
- A = A. (9)
- Har kälken såväl som söndagsbarnet. (7)
- Under cirkuskupolen. (7)
- Ingår i kruska. (3)
- När livsmedel "komma bort". (5)
- Kallades propellern förr. (5)
- En herre tappar byxorna. (5)
- Den oaccentuerade tanken. (3)



Royal Melbourne Hospital av i dag, ett modernt storsjukhus med över sexhundra sängar.

att den måste följas av tillfredsställande näringsstandard, att folkhälsan inte kan förbättras enbart genom perfekt hygienisk kontroll, att kampen mot sjukdomar också måste vara en kamp mot fattigdomen i alla dess former.

Dessa och många andra värdefulla tankar framlade M'Gonigle i sin bok "Fattigdom och folkhälsa" som kom ut 1935. Författaren dog några år senare, 1939, och denna film, "One man's story", är en vacker hyllning åt en stor socialvårdsarbetare samtidigt som den ger en bra bild av engelska framtidsmål inom hälsovården.

Kanske är denna idé att bygga en social upplysningsfilm kring en människa och hennes livsverk något att ta vara på för oss här hemma i Sverige. För vi behöver flera sociala upplysningsfilmer, inte minst en sådan som för fram tuberkuloseftervårdens väldiga och ännu i mångt och mycket olösta problem. Skulle man inte kunna tänka sig en sån kortfilm byggd på en rapsodi över Gustaf Neanders liv och livsverk, den man som under tjugofem års tid i egenskap av sek-

reterare i Svenska Nationalföreningen mot tuberkulos stod i ledningen för tuberkulosbekämpandet i vårt land och om vilken det en gång sades att hans livs historia var en resumé över tuberkulosevårdens utveckling i Sverige?

Tibro slår rekord

Skaraborg gör skäl för sitt namn: många och täta var de skaror som flockade sig kring skärmbildsbussen under den stora skärmbildsundersökningen av detta läns befolkning den gångna hösten. Det var också mycket vackra anslutningssiffror som kunde noteras, en del samhällen nådde upp till en anslutning av 96—98 procent av befolkningen. Bäst blev Tibro där man bokstavligen gick man ur huse och som nådde en anslutningssiffra av 99 procent, vilket lär vara det förnämsta resultatet i landet. Och ändå hade Tibro sina törnen på vägen. Bland annat infann sig en mycket gammal man till undersökningen, som vägrade att låta skärmbilda sig under motivering att "vi inte har diktatur" och att Tibro inte skulle ståta med 100-procentig anslutning.

GAVLEVERKENS

GASSPISAR — VEDSPISAR — VATTENVÄRMARE

I modernaste konstruktion och arkitektur — Tackjärnsgjuteri
modellverkstad — Mek. verkstad — emaljverk

GAVLEVERKEN AB

Tel. 3643 GÄVLE Tel. 3643

STOCKHOLM
med omgivningar

Bengtssons Litografiska

23 22 20 Sveavägen 90, Stockholm 23 22 20

MODERNT OFFSETTRYCKERI

JUTELUMP

Säckar och juteväv köpes. Fördämningsmattor, cisterner, sand- och torkgaltar säljas. Koksgrutor, Järnbalkar och Plåt

A. JÖNSSON & C:o

Timmermansgat. 47 - Stockholm
Tel. 43 03 59, 43 63 83

Medlemskap i statsunderstödd

SJUKKASSA

är en ekonomisk tillgång, som Ni ej kan undvara. Skydda Eder själv och Eder barn genom inträde i ortens erkända sjukkassa

STOCKHOLMS LÄNS

ERKÄNDA CENTRALSJUKKASSA

Sveavägen 61 — Stockholm
Tel. 23 09 85

BORÄS och SÖDRA
ÄLVSBORGS LÄN

Marks Jacquardväveri

Tel. 600 08 Björketorp Tel. 600 08

Tillverkar:

Möbetyger, Duchatelltäcken, Gardiner och Draperivaror i såväl bomull som konstsilke

Kinna Wäveri Bröderna Nilsson

BORÄS EXPORTAFFÄR

Köpare till

Järn- o. Metallsrot samt Textilavfall
Kråkeredsvägen 6 — Telefon 156 20
— BORÄS —

AB BREDIN & C:O — KINNA

Värme- och Sanitära anläggningar
utföras fackmässigt under garanti

Telefon 323

BORÅS och SÖDRA
ÄLVSBOGERS LÄN

Aktiebolaget Ludvig Anderson

KASTHALLS MATTFABRIK
KINNA

BETALD ANNONSPLATS

GÄVLE

VACKRA MÖBLER
STIL — KVALITET — LÅGA PRISER
AB SÖRMANS MÖBELAFFÄR
Drottninggatan 11, Gävle. Telefon 875
Sandviken. Telefon 3472

JÖNKÖPING

June-Munktell Marinmotor

för fiske-, frakt- o. passagerarefartyg

AKTIEBOLAGET
JÖNKÖPINGS MOTORFABRIK
Jönköping. Telegr.-adr.: Motor
Telefoner: 197, 897.

FARMA

Sjukvårds- och teknisk affär. Fullständig
sortering i sjukvårds- o. förbandsartik-
lar. Parfymeri och tekniska varor.

Tel. 595 Klostergatan 65 Tel. 595
JÖNKÖPING

BETALD ANNONSPLATS

LUND

HÄR STANNAR VI

Lämna Edra kläder till kemisk tvätt hos
DALBY KEMISKA, så får Ni ett stil-
fullt och välgjort arbete
En gång kund — alltid kund!

DALBY

Kemiska

MALMÖ

Alfred Anderssons Bageri

LOCKARP Tel. Malmö 296 91

Pröva våra goda brödsorter!
Säljes i de flesta affärerna i Malmö

Gör Edra inköp av STRANDTOFFLOR
och MORGONSKOR i

MORGONSKOCENTRALEN
S. Förstadsgatan 57 - Tel. 182 42

Fråga alltid efter S:TKNUTS

Vatten och Läskedrycker
S:T KNUTS VATTENFABRIK
Malmö — Telefon 211 80

CYKELN kan Ni hos oss utvälja bland

FEM FINFINA FABRIKAT

Velocett - Husqvarna - Rex
Örnen - Apollo

VELOCITÉT

Nobelvägen 19, Malmö. Tel. 275 86
Killiansgatan 17, Lund. Tel. 109 67

O. NORMANNS FRÖHANDEL

Etabl. 1885

Skomakargat. 4. Tel. 201 78, 781 54.
Postgiro 14009.

NORRKÖPING

GUMMICENTRALEN

Stockholmsvägen 22—26
Tel. 268 30 NORRKÖPING Tel. 268 30
Utför alla slags reparationer.
Försäljning av nya ringar.

Australien utbildar arbetsterapeuter

En lungsjuk kamrat i det fjärran Au-
stralien skriver till oss och berättar att
man även där börjat utbilda särskilda ar-
betsterapeuter för sjukvården. Arbetet
började 1948, och i Melbourne finns en
särskild skola för ändamålet, The Occu-
pational Therapy School of Victoria. Den
har ett 30-tal elever som går en kurs på
två och ett halvt år.

Undervisningen i anatomi, fysiologi och
psykologi får eleverna genom föreläs-
ningar och demonstrationer vid Melbour-
nes universitet, under det att hantverks-
utbildningen sker vid en teknisk skola,
Melbourne Technical College. En stor del
av utbildningstiden åtgår givetvis till
praktiktjänstgöring vid olika sjukvårds-
inrättningar, inte minst på australiska
sanatorier.

UPPSALA

BYGGNADSFIRMA A. FREDLUND

S:t Persgatan 18

CHR. RABÉNS EFTR.
(A. Widman)

Kungsängsgat. 7 UPPSALA Tel. 303 79

Affären etabl. 1849. Största sort. av
Sjukvårds- och Optiska artiklar.

Slipningar och reparationer utföras.

DERBER

A.-B. Hj. Söderberg
UPPSALA

Prenumerera på och annonsera i

Upsala Nya Tidning

Totalupplaga över 34.000 ex.

A.-B. RÖRKOMPANIET

E. B. Widén

Vaksalagatan 27 UPPSALA
Tel. 307 86, 347 86

Fil.: Kyrkogat. 4, Norrtälje. Telefon 1179
Värme, Ventilations- och Sanitets-
anläggningar samt Reparationer

KUNGSÄNGENS

KEMISKA TVÄTT

Kungsängsgatan 23
Tel. 382 52

REKOMMENDERAS

ÖREBRO

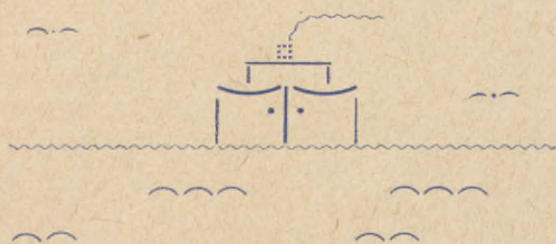
Hushållsskolan MARGARETA ÖREBRO

Klostergatan 11 Tel. 118 70, 117 50
1:a kl. Matsalar
Festvåning och Matvaruaffär
Elever mottagas

GYNNA

Status annonsörer!

Trelleborgs Ångfartygs AB



Trelleborg

BETALD ANNONSPLATS

Standard Hotell

Köpmangatan 30
LULEÅ

CENTRALT - MODERNT - BEKVÄMT
Restaurant med fullst. rättigheter

Tel. 3420 el. namnanrop "Standard Hotell"

AB STÅLMANUFAKTUR

KAFFETRYCKKOKAREN

SPARPETTER

i rostfritt stål, som sparar kaffe med 40 %
mot den gamla kokmetoden och framstäl-
ler ett förnämligt kaffe med högre arom
trots mindre kaffemängd, bildar ingen
garvsyra, kokar icke över.

ÅTERFÖRSÄLJES

hos varje välsorterad järn- & bosättnings-
affär samt i varuhusen.

FÖRSÄLJNINGSKONTOR:

Drottninggatan 30
Stockholm
Tel. 21 47 11

Pilfinksgatan 8
Göteborg
Tel. 16 20 23

BRÖDERNA OLSSONS BILVERKSTAD

MOKORSET

Tel. Myssje 46, anknytn. bostaden

Fullständig bilservice
Texaco bensin och oljor

Allmogevävnader Sven Andersson

Tel. 109 67

BORÅS

Tel. 190 37

AB Figeholms Bruk Figeholm

Tillverka:

PRESSPAN för elektriskt ändamål av högsta
kvalitet och med största genomslagshållfasthet

Textilpresspan — Bokbinderipresspan
Jacquardkort — Registerkartong